

การศาลในประเทศไทย

ศาลยุติธรรมไทยก่อนการปฏิรูปการศาลยุติธรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประวัติการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของไทย ก่อนที่จะไปปฏิรูปการศาลยุติธรรม มีลักษณะเด่นคือ ผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการพิจารณาพิพากษารรคดี และมีวิวัฒนาการของการใช้อำนาจดังกล่าว ดังนี้

ในสมัยสุโขทัย หลักศิลาจารึก หลักที่ 1 มีความตอนหนึ่ง ที่กล่าวว่า

ในปากปร ะคุ่มักะคิงอันหนึ่งแขวนไว้เห็น ไพรฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถอยมีความ เจ็บทอง ของใจ มันจักกล่าวถึง เจ้าถึงขุนมโไร ไปสันกะคิง อันทานแขวนไว้ พอขุนรามคำแหงเจ้าเมืองไคยีนเรียก เมื่อถามสวนความแกมัน ควยชื่อ ไพรในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม¹

ข้อความดังกล่าวคงจะเป็นจริงดังที่ปรากฏในศิลาจารึก คือ สมัยสุโขทัย ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเอง เพราะปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยต่อมา สังคมได้เติบโตและพลเมืองมีมากขึ้น พระมหากษัตริย์ได้ทรงมอบอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีให้แก่บุคคลอื่นทำหน้าที่แทน แต่อำนาจในการตัดสินคนสุดท้าย คือการพิจารณาพิพากษาชี้ฎีกา อยู่ในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง

¹กรมศิลปากร, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 8.

สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893 - พ.ศ.2310) ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีคือ ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ทรงแยกวิธีการปกครองออกเป็นฝ่ายการทหารและฝ่ายพลเรือน และในฝ่ายพลเรือนมีกรมวังหรือกรมราชกรม มีหน้าที่เกี่ยวแก่การราชสำนัก และพิจารณาพิพากษาคดีความของราษฎร เพื่อแบ่งเบาพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ กรมวังมีอำนาจตั้งยกกระบัตร์ออกไปอยู่ตามหัวเมือง เมืองละคน สำหรับรายงานการรักษาคความยุติธรรมในเมืองนั้น ๆ เข้ามาใ้พระมหากษัตริย์ทรงทราบ¹

เมื่อบ้านเมืองเจริญมากขึ้น ความซับซ้อนในการจัดการระบวนการยุติธรรมยังมีมากขึ้น ในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนปฏิรูปการศาลยุติธรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแถลง เรื่องศาลที่ปรากฏในพระชนมัญญา² " . . . ศาลที่ใดกำหนดมาในพระชนมัญญามีอยู่ 14 กระทรวงเท่านั้น แต่มีศาลเพิ่มเติมขึ้นอีกตามเวลาที่ต้องการ ไม่พอที่จะว่าความทั้งปวงทั่วไป . . ." ³ ตามที่โคตรงแถลงแสดงให้เห็นว่าศาลไทย

¹ ร่อง ศยามานนท์, คำเนียร เลอะกุล และวิลาสว่างศ์ นพรัตน์, ประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2515), หน้า 26.

² พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ โคตรงอธิบาย "พระชนมัญญา" ว่า กฎหมายที่กำหนดศาลและอำนาจศาลต่าง ๆ วิธีและแบบที่ศาลจะทำการนั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, กฎหมายเดิม 1 (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2513), 1 : 48.

³ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470), หน้า 27.

ในสมัยรัตนโกสินทร์มีอยู่เป็นจำนวนมาก และจะตั้งเพิ่มขึ้นเท่าไรก็ได้แล้วแต่ความจำเป็น
อย่างไรก็ตาม ศาสดจำนวน 14 ศาสด ดังที่ไต่ทรงแถลงไว้เข้าใจว่า เป็นชื่อที่ระบุไว้ในพระ
ธรรมนูญ ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องมีอยู่ครบ เพราะได้ ทรงแถลงไว้อีกเช่นกันว่า "ศาสดทั้ง
ปวง ซึ่งปรากฏในพระธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายเก่า แคนาสงไสยว่าจะแก้ไขใหม่หลาย
คราว ตามเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป แต่มีได้ฉบับที่ยืนยันว่า ฉบับนั้นเป็นเก่า ฉบับนั้นเป็น
ใหม่ ดูเป็นปน ๆ กัน ฉบับไหนที่แก้ไขเสร็จแล้วก็ใช้ฉบับนั้นฉบับเดียว"¹

จุดบอดของระบบศาลไทย จนเกิดความจำเป็นต้องปฏิรูปการศาล คงเป็นดังที่
ได้ปรากฏในพระราชปรารภประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ว่า

มีพระบรมราชโองการมานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท คำรัสเหนือเกล้าสั่งว่า ทุกวัน
คดีของราษฎรซึ่งเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอยู่ตามโรงศาลต่าง ๆ ทั้งปวงนั้น มีมากขึ้น
ทุกวัน เพราะอาศัโรยราษฎรพล เมืองมีการค้าขายเกี่ยวข้องพัวพันถึงกันมากขึ้น
ประการหนึ่ง ศาลที่จะพิจารณาคดีของราษฎรนั้น ก็แยกย้ายอยู่หลายกระทรวง ทั้งผู้
พิจารณาและผู้พิพากษาก็อยู่ในที่ต่างกัน ผู้พิพากษาจะบังความซัดปรบัลัตยัคคสัน
ก็อาศัโรยแต่ในออยคำสำนวนที่ในกระตาสมุด ไม่ได้เห็นควยจักษุในการพิจารณา
เลย จึงเป็นชองอุบายทางทุจริศของตระลาการแลคความ แมแต่อย่างคำก็เป็น
ทางที่จะชักประวิงโหดความซาไปโคตาง ๆ คดีของราษฎรจึงโคคังคางทับดมอ
ตามกระทรวงโรงศาลนั้น ๆ มากขึ้นทุกที กวว่าจะแลวโคแต่ละเรื่องก็ชานาน เป็น
การเสียเวลาทำมาหากินของราษฎร โคความลำบากในเรื่องนี้เป็นอันมาก²

ประวัติศาลไทย ภายหลังการปฏิรูปการศาล

คำจำกัดความของศาลและเหตุผลของการจัดตั้งศาลนั้นคือ
ศาลคือผู้พิพากษาตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป ที่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทระหว่างพล เมือง
ควยกัน และข้อพิพาทระหว่างพลเมืองกับหน่วยงานของรัฐ ศาลเป็นกลไกที่จำเป็น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

² "ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม," ราชกิจจานุเบกษา 9 (10 เมษายน
ร.ศ.111) : 9 - 10.

ส่วนหนึ่งของประเทศที่เจริญแล้วทุกประเทศ หากไม่มีศาลที่ความศรัทธาหมาย และนำมาใช้กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดี กฎหมายก็จะเป็นความหมายอะไร ถ้าทุกคนมีเสรีภาพที่จะไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมที่ไม่ชอบหรือไม่สะดวก แก่การปฏิบัติ ก็จะทำให้เกิดการจลาจล และการไร้อำนาจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดไป¹

หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของศาล คือช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และศาลนั้นจะต้องเป็นศาลที่เป็นอิสระ และเที่ยงธรรม (Independent and Impartial)

ศาลที่ตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาอรรถคดีในประเทศไทย เป็นที่รู้จักกันดี นับตั้งแต่ได้มีการปฏิรูปการศาลในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ศาลสถิตยุติธรรม จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลยุติธรรม เพื่อพิจารณาพิพากษาอรรถคดีบุคคลทั่วไป สังกัดกระทรวงยุติธรรม ดำเนินการกระบวนยุติธรรมไปตามกฎหมายฝ่ายพลเรือน และยังมีศาลทหาร จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร สังกัดกระทรวงกลาโหม ดำเนินการกระบวนยุติธรรมไปตามกฎหมายฝ่ายทหาร

ก. การศาลยุติธรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2435 (ร.ศ.111) มีจุดมุ่งหมายดังในประกาศว่า

สรรพคดีทั้งปวงที่ได้พิจารณาอยู่ในกระทรวงต่าง ๆ คือ ศาลนครบาล 1 ศาลแพ่งเกษม 1 ศาลแพ่งกลาง 1 ศาลกรมวัง 1 ศาลอาญานอก 1 ศาลอุทธรณ์ กรมมหาดไทย 1 ศาลกรมนา 1 ศาลกรมทากกลาง 1 ศาลกรมทากชาย 1

¹ Delmar Karlen, "court," Encyclopedia Americana 8 (1975) : 103.

ศาลกรมท้าว 1 ศาลต่างประเทศ 1 ศาลราชตระกูล 1 ศาลมรฎก 1 ศาลสรรพากร 1 ศาลธรรมการ 1 รวมทั้งศาลฎีกาคอยเป็น 16 ศาล กับศาลฝ่ายพระราชวังบวร ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ไทพิจารณาคดีทั้งปวง และที่ขึ้นอยู่แก่อธิบดีกรมท้าว ๆ นั้น ไทยกคดีเหล่านั้นกับพิจารณาตราสาร ในกระทรวงศาลทั้งปวง มารวมยังศาลสถิตยุติธรรม ที่ตั้งขึ้นเป็นกระทรวงใหญ่ ไทบังคับบัญชาคดีทั้งปวง เป็นแห่งเดียวกัน¹

ความพยายามต่อการเริ่มการปฏิรูปการศาลยุติธรรม ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมนั้น มีผลให้ศาลซึ่งเคยอยู่ในอำนาจของหลายกรมและหลายกระทรวงต้องรวมอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงยุติธรรม (แต่ยังมีศาลอีกส่วนหนึ่งที่ยังไม่ได้เข้ารวมอยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของกระทรวงยุติธรรม) และลดจำนวนศาลลงเหลือ 7 ศาล คือ

ยกศาลฎีกาเรียกเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวง 1 ศาลอุทธรณ์ภาคไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร 1 ศาลนครบาลกับศาลอาญานอก รวมกันเรียกว่า ศาลพระราชอาญา 1 ศาลแพ่งเกษม ศาลกรมวัง ศาลกรมภู รวมกันเรียกว่า ศาลแพ่งเกษม 1 ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมท้าวกลาง ศาลกรมท้าวชาย ศาลกรมท้าวชา ศาลธรรมการ ศาลราชตระกูล รวมกันเรียกว่า ศาลแพ่งกลาง 1 ศาลสรรพากร ศาลมรฎก รวมกันเรียกว่า ศาลสรรพากร 1 ศาลต่างประเทศคงตามเดิม 1 รวมเป็น 7 ศาล เท่านั้น²

เมื่อได้มีการปฏิรูปการศาลยุติธรรมในกรุงเทพฯ (ส่วนกลาง) ได้บ้างแล้ว จึงได้เริ่มการปฏิรูปการศาลยุติธรรมหัวเมือง โดยตราพระราชบัญญัติตั้งศาลหลวงพิเศษสำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมหัวเมืองทั้งปวง ใน พ.ศ. 2439³

ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม." ราชกิจจานุเบกษา 9 (10 เมษายน ร.ศ. 111)

10.

² เรื่องเดียวกัน.

³ ดู "พระราชบัญญัติตั้งศาลหลวงพิเศษสำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมหัวเมืองทั้งปวง รัตนโกสินทรศก 115." ราชกิจจานุเบกษา 13 (27 กันยายน ร.ศ. 115) 275 - 278.

ควบคู่ไปกับการดำเนินการปฏิรูปการศาลยุติธรรม ได้ปฏิรูประบบกฎหมายไทย ซึ่งแต่เดิมได้ใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะวางงานนักกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งชาวอังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม แล ญี่ปุ่น แล้ว กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงจบการศึกษาวิชากฎหมายจากประเทศอังกฤษ ทรงพระกรุณาฯ ให้เป็นประธานชำระและร่างพระราชกำหนดกฎหมายใหม่ด้วย¹

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปการศาลยุติธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับการรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายมารวมอยู่ในที่เดียวกัน ลจกจำนวนศาลในขณะนั้นหรือทำให้อำนาจวินิจฉัยคดี (ส่วนใหญ่) เป็นอำนาจของศาลไทย เฉพาะเท่านั้น แต่ยังคงจัดการให้ศาลยุติธรรมเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจอื่นด้วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ประจำศาลยุติธรรมได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง ประวัติการปฏิรูปการศาลยุติธรรมของไทยมีดังนี้คือ

1. การรวบรวมศาลไม่ใ้กระจัดกระจาย

การปฏิรูปการศาลยุติธรรมโดยรวบรวมศาลไม่ใ้กระจัดกระจายนั้นถึงแม้ว่าจะได้เริ่มปฏิบัติใน พ.ศ. 2434 โดยประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม แต่ก็ยังไม่มีพระราชบัญญัติวางระเบียบแบบแผนของศาลยุติธรรมแต่ละศาลไว้แน่นอน การจัดการระเบียบแบบแผนศาลยุติธรรมใหม่เป็นหลักในการจัดระเบียบการศาลยุติธรรมมาจนถึงปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่า มีการริเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2451 ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชานินทร์ กรัยวิเชียร การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี,

ศาลยุติธรรม ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ

กฎหมายที่วางระเบียบศาลยุติธรรม กล่าวคือ วางระเบียบศาลยุติธรรมว่า ศาลยุติธรรมมีอยู่อย่างไร อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเป็นอย่างไร ผู้พิพากษามีอำนาจหน้าที่อย่างไร ตลอดจนบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างกิจการของศาลกับกิจการฝ่ายบริหาร อันมีกระทรวงยุติธรรมเป็นเครื่อง เชื่อมโยง¹

และตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2451 ว่า

ศาลทั้งปวงซึ่งตามธรรมเนียมเดิมมีชื่อต่าง ๆ ตั้งที่ไว้ไนมาตรา 3 (คือศาลนครบาล ศาลแพ่งเกษม ศาลแพ่งกลาง ศาลอาญานอก ศาลอุทธรณ์มณฑลไทย ศาลกรมท่า ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลคดีต่างประเทศ ศาลราชตระกูล ศาลมณฑล ศาลสรรพากร ศาลธรรมการ ศาลฎีกา กับศาลพระราชวังบวรที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ) นั้น ไหยกเล็กเสียบ กงให้แบ่งศาลทั้งปวง เป็นศาลฎีกาแผนก 1 รับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และที่ตั้งอยู่ในกระทรวงยุติธรรมอีก 2 แผนกคือศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพฯ แผนกหนึ่ง ศาลหัวเมืองแผนกหนึ่ง ส่วนศาลหัวเมืองนั้น ให้เป็นไปตามความในพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ส่วนศาลในกรุงเทพฯ ไหยแบ่งเป็น 5 ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ 1 ศาลพระราชอาญา 1 ศาลแพ่ง 1 ศาลคดีต่างประเทศ 1 ศาลโบราณคดี 1 รวมเป็น 5 ศาลเท่านั้น²

โดยบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ศาลยุติธรรมจึงแบ่ง เป็น 3 แผนกคือ

ก) ศาลฎีกา เป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดี หรืออาจจะเรียกไควว่า เป็นศาลอุทธรณ์สูงสุด เมื่อศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาคดีไควแล้วถือว่า เป็น

¹ ประมุข สวัสดิ์มิ่งคล, ธรรมนูญศาลยุติธรรม (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2509), หน้า 1.

² พระบริรักษ์นิตินิเกชตร, พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (พระนคร : โรงพิมพ์เคล็ดเมด, 2477), หน้า 4 - 5.

อันยุติ จะฎีกาให้ตัดสินใหม่อีกไม่ได้ ศาลฎีกาตามบทบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2451 นี้ รับผิดชอบโดยตรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่สังกัดกระทรวงยุติธรรม จนกระทั่งถึง พ.ศ.2455 (ร.ศ.131) จึงได้แก้ไขธรรมนูญศาลยุติธรรม ให้ยกศาลฎีกามาไว้ในกระทรวงยุติธรรม เช่นเดียวกับศาลยุติธรรมอื่น ๆ¹

ข) ศาลยุติธรรมในกรุงเทพมหานคร สังกัดกระทรวงยุติธรรม ประกอบด้วย

1) ศาลอุทธรณ์ เป็นศาลอุทธรณ์ชั้นต้น ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร รับชำระความที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้น คือ ศาลพระวราชอาณา ศาลแพ่ง ศาลคดีต่างประเทศ ศาลโบโรสภา และศาลหัวเมือง

2) ศาลพระวราชอาณา เป็นศาลสูงชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไปตลอดพระวราชอาณาเขต เว้นแต่คดีอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจศาลโบโรสภาซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ

3) ศาลแพ่ง เป็นศาลสูงชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั่วไป ตลอดพระวราชอาณาเขต เว้นแต่คดีแพ่งซึ่งอยู่ในอำนาจศาลโบโรสภา

4) ศาลคดีต่างประเทศ เป็นศาลสูงชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง และอาญานอื่นเกี่ยวกับคนในบังคับต่างประเทศตามสัญญาทางพระราชไมตรี หรือข้อตกลง เป็นพิเศษ

¹ "ประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม," ราชกิจจานุเบกษา 29 (14 เมษายน ร.ศ.131) : 3 - 4 .

5) ศาลโบริสภา เป็นศาลชั้นต้น และเป็นศาลไต่สวน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาไต่คดีแพ่งและคดีอาญาเฉพาะในกรุงเทพฯ ที่จัดเป็นความมโนสำเนา¹

ก. ศาลหัวเมือง แบ่งเป็น ศาลมณฑล ศาลจังหวัดและศาลแขวง ทั้ง 3 ศาล เป็นศาลชั้นต้นด้วย เฉพาะศาลมณฑลนั้น ยังเป็นศาลอุทธรณ์หัวเมืองด้วย

นับตั้งแต่ พ.ศ.2451 ซึ่งเป็นปีที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเพื่อวางระเบียบศาลไทย ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับนี้ในรายละเอียดหลายครั้งด้วยกัน จนถึง พ.ศ.2478 จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับใหม่ คือพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2477 ซึ่งนับได้ว่าเป็นพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมใหม่นี้ให้สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม แบ่งออกเป็นศาลชั้นต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1) ศาลชั้นต้น แบ่งย่อยเป็น สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) มีศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงธนบุรี ศาลแพ่ง ศาลอาญา สำหรับหัวเมืองมีศาลแขวงและศาลจังหวัด

2) ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาซึ่งอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา

¹ คดีจัดเป็นความมโนสำเนาในเวลานั้น คือ

ก. คดีมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือ

ข. ฟ้องขับไล่ออกจากที่อาศัยหรือที่เขอาอันมีราคาค่าเช่าไม่เกินกว่าเดือนละ

600 บาท

ค. เรียกเบี้ยปรับหรือทนายไม่เกิน 500 บาท

3) ศาลฎีกา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งอุทธรณ์คำพิพากษา
หรือคำสั่งศาลอุทธรณ์

2. การจัดการให้ศาลยุติธรรมเป็นอิสระและเที่ยงธรรม

โดยปกติในประเทศซึ่งมีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย มีหลักการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมโดยเฉพาะ และต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษา การที่ต้องแบ่งแยกอำนาจศาลยุติธรรมออกจากอำนาจอื่นคืออำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติ เพื่อ "ให้คุ้มครองแห่งอำนาจในการปกครองคือป้องกันมิให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งออกนอกขอบเขตหรือก้าวล่วงอำนาจอื่น"¹ ในขณะเดียวกัน การให้ยุติพิพากษาต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมายก็เพื่อให้ยุติพิพากษาออกความเห็นได้โดยไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้จากฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ "ถ้ายุติพิพากษาไม่มีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามความคิดเห็นของตน ราษฎรก็จะไม่มีโอกาสได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่ และอาจจะถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารกดขี่ข่มเหงโดยไม่มีทางแก้ไข"²

ก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความเป็นอิสระของศาลยุติธรรมเกือบจะไม่ต้องกล่าวถึง อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ อำนาจนิติบัญญัติ มิได้แยกออกจากกัน ซึ่งไม่น่าแปลกแต่อย่างใด เพราะพระมหากษัตริย์เป็นองค์รัฐาธิปไตย ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับศาลยุติธรรมนั้น พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ.127 มาตรา 2 จึงบัญญัติว่า การที่จะตั้งหรือจะเลื่อน จะเปลี่ยนผู้พิพากษาศาลยุติธรรม เป็นหน้าที่ของ

¹ พโยม เดชยานนท์, "ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับองค์การศาลยุติธรรม ในด้านความมั่นคงของชาติ" (วิทยานิพนธ์เสนอต่อวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2503), หน้า 83.

² สฤษดิ์ สัจจวานิช, "อิสระของตุลาการ" มหบัณฑิตย 29 (ประจำปีพุทธศักราช 2515) : 946.

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม จะตองนำต้นกราบบังคมทูลพระกรุณา¹ แสดงถึงอำนาจบริหารที่มีต่อศาลยุติธรรมในการบังคับบัญชา อย่างไรก็ตาม ในแง่ของความเป็นอิสระของศาลยุติธรรม มีผู้ให้สังเกตว่า "ในครั้งก่อนที่ประเทศไทยยังมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นั้น ดูเหมือนเป็นที่เข้าใจกันโดยปริยายอยู่แล้วว่า ศาลมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ทั้งนี้ยังไม่เป็นหลักประกันเพียงพอแก่อิสรภาพของตุลาการ เพราะครั้งนั้นยังมีไต่เบงแยกการใช้อำนาจ"²

ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีชาวหลักการเพื่อจัดให้ศาลยุติธรรมเป็นอิสระ เป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นถึง ในทางตรงกันข้าม ได้มีแนวความคิดที่จะให้ศาลยุติธรรมเป็นอิสระ มาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่นกัน กล่าวคือ

ในปี ร.ศ.129 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนาในที่ประชุมเสนาบดี ทราบว่า กรมหลวงราชบุรีฯ ทรงมีความคิดและความประสงค์มาช้านานแล้วที่จะให้ยุติพิพากษาเป็นอิสระ โดยกรมหลวงราชบุรีฯ อยากจะเป็นหัวหน้ายุติพิพากษาทั้งปวง . . . ตามแผนการนี้ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นอันจะไม่มีอำนาจอันใดจะวากลาทวญยุติพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้เลย แปลว่าศาลเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากรัฐบาล เป็นอำนาจใหญ่อันหนึ่งในประเทศ ซึ่งแท้จริง เป็นความคิดตามครรลองประชาธิปไตย ดังที่เป็นอยู่ในโลกในเวลานั้นนั่นเอง

¹"พระธรรมนูญศาลยุติธรรม," ราชกิจจานุเบกษา 5 (14 มิถุนายน ร.ศ.127) : 329.

²ไพโรจน์ ชัยนาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2484), หน้า 429.

แต่ในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่ายังไม่ถึงเวลา จึงเป็นที่ผิดหวังของกรมหลวงราชบุรีฯ ออยู่มาก¹

สำหรับกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงมีพระดำริแน่วแน่เกี่ยวกับ อำนาจตุลาการควรแยกออกจากอำนาจตุลาการ ไททรงดำรัสว่า "อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ใต้อ้อมมือฝ่ายตุลาการนั้นใจไม่ได้ มีแต่จะเกิดภัยขึ้นเสมอ ๆ ดังที่รัฐบาลเองก็ได้ ประกาศแสดงความอ่อนน้อมหลายครั้ง"²

การจัดการแยกศาลให้เป็นอิสระอย่างแท้จริง คือ อิสระในการปกครองตนเอง และอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี เริ่มเป็นจริงเป็นจังในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ.2455 (ร.ศ.131) ได้มีประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีใจความสำคัญว่า การที่เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมบังคับบัญชาทั้งฝ่ายตุลาการและฝ่ายตุลาการรวมกันนั้น เป็นการยากที่จะให้เรียบร้อยไปได้โดยตลอด จึงแย่งแยกหน้าที่ออก ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมารับผิดชอบงานตุลาการ และรับผิดชอบทั่วไป และในส่วนที่เป็นหน้าที่ตุลาการ ให้เสนาบดีปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของอธิบดีศาลฎีกา แล้วแล้ววินิจฉัยบังคับบัญชาไปตามที่ตกลงกัน³ จนถึง พ.ศ.2471 มีประกาศจัด

¹ ทวี กสิยพงษ์, ประวัติศาสตร์ไทยและบุคคลสำคัญในศาล (พระนคร : โรงพิมพ์ไพศาล, 2506), หน้า 32 - 33.

² พระเจ้าดุษฎีเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์, พระราชบัญญัติในปีคตินั้น (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พลหุโษ, ร.ศ.120), 1:56.

³ "ประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม," ราชกิจจานุเบกษา 29 (14 เมษายน ร.ศ.131) : 3 - 4.

ระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรมใหม่ ให้เสนาบดีมีหน้าที่รับผิดชอบ บังคับบัญชาราชการ ทั้งฝ่ายตุลาการและตุลาการ. นอกจาก การพิจารณาพิพากษาคดีในศาล¹ เสนาบดีจึงมีอำนาจ ปกครองตุลาการได้อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับก่อน พ.ศ. 2455 จึงสรุปได้ว่า ก่อนหนทางการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ความเป็นอิสระของศาลทั้งจากคานการปกครอง ตนเองและอิสระในการพิจารณาพิพากษา มีอยู่เพียงส่วนของความเป็นอิสระในการพิจารณา พิพากษาคดี ส่วนอิสระต่อการปกครองตนเองนั้น ตุลาการไม่มี เสนาบดีเป็นผู้มีอำนาจใน การ เลื่อน ถอน เปลี่ยน โยกย้าย แต่งตั้งตุลาการได้

ลักษณะของความเป็นอิสระของศาลยุติธรรมยังดัดกันกับความไม่เป็นอิสระ มาจนถึง พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว 3 ปี ได้มีหลัก ประกันให้ความเป็นอิสระแก่ศาลมากกว่าก่อนการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ก็เป็นเพียง ลักษณะซ่อนเร้น พิจารณาได้จากที่รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช 2477 เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2478 และพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2477 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2478 ในพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลเป็นอิสระมากกว่าเดิม คือ ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ 2477 มีบทบัญญัติให้คณะกรรมการตุลาการ ประกอบด้วย อธิบดีศาลฎีกา ปลัดกระทรวงยุติธรรม อธิบดีศาลอุทธรณ์ นายกรรมการ- เนติบัณฑิตยสภา และผู้ประสานการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (นายปรีดี พนมยงค์) ให้มี หน้าที่แต่งตั้ง เลื่อนขึ้น บรรจุ เลื่อนขึ้นเงินเดือน โยกย้าย ลงโทษ โสภณ ไล่ออก ปลดออก ผู้พิพากษาได้ และในการทำหน้าที่สำคัญดังกล่าว คณะกรรมการตุลาการต้องรายงานความ

¹ "ประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม พุทธศักราช 2471,"

เห็นไปยังรัฐมนตรี ถ้ารัฐมนตรีไม่เห็นพ้องด้วย ให้รัฐมนตรี เสนอรายงานความเห็นของ คณะกรรมการตุลาการนั้น พร้อมทั้งความเห็นของรัฐมนตรี ต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อวินิจฉัย¹ ส่วนในพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ได้มีบทบัญญัติ "ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้รับผิดชอบในงานธุรการของศาลทั้งหลาย ที่อยู่ในสังกัด ให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย แต่การดำเนินการพิจารณาคดีตลอดถึงการที่จะมีคำสั่งทั้งคำพิพากษาบังคับคดีให้เสร็จเด็ดขาดไปนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลโดยเฉพาะ"²

คณะกรรมการตุลาการคือหลักประกันใหม่ต่อการใช้ความเป็นอิสระแก่ศาลในการปกครองตนเองด้วย แต่คณะกรรมการตุลาการไม่มีอำนาจตัดสินใจได้ โดยเด็ดขาดแต่อย่างใด คณะรัฐมนตรีก็ยังมีอำนาจตัดสินใจคนสุดท้าย เป็นลักษณะการ แอบแฝงอำนาจเอาไว้ จึงจะถือว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจศาลยุติธรรมเป็นอิสระโดยสิ้นเชิงนั้นไม่ได้ โครงสร้างส่วนใหญ่ยังคง เหมือนกับสมัยก่อน การเปลี่ยนแปลงการปกครอง สถาบันตุลาการภายใต้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงการจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2481 ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด จะมีก็เพียง สถาบันนิติบัญญัติ และสถาบันรัฐบาลเท่านั้นที่เป็นสิ่งใหม่ ทั้งที่มาและหน้าที่

การปฏิรูปการศาลยุติธรรมไทยซึ่ง เกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจาย

¹ดูใน "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ, ๕ ราชกิจจานุเบกษา ภาค 1 52 (30 เมษายน 2478) : 251 - 271.

²ดูใน "พระธรรมนูญศาลยุติธรรม," ราชกิจจานุเบกษา ภาค 2 52 (21 มิถุนายน 2478) : 983 - 987.

อยู่ในที่ต่าง ๆ หลายแห่งมารวมไว้ที่กระทรวงยุติธรรม และได้วางระเบียบในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลต่าง ๆ เช่น ในเรื่อง เทศศาล อำนาจศาล แต่ยังไม่ได้นำไปไกลถึงการแยกอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นอิสระจากอำนาจฝ่ายบริหาร เมื่อได้มีการปฏิรูปการศาลยุติธรรมและความเป็นอิสระของผู้พิพากษาอีกครั้งใน พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นเวลาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว อำนาจอันเป็นอิสระของศาลได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาอีก แต่ศาลยุติธรรมก็ไม่ได้เป็นอิสระที่แท้จริงแก่ประการใด

ข. การศาลทหาร

การศาลทหารก็เช่นเกี่ยวกับการศาลยุติธรรม คือ เพิ่งจะจัดให้เป็นระเบียบในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหารบก ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) และพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหารเรือ ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ศาลทหารก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงแบ่งศาลทหารบกและศาลทหารเรือ ต่อมาเมื่อกระทรวงทหารเรือได้รวมกับกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474 ศาลทหารยังไม่ได้รวมกัน จนกระทั่งถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2477 ได้ประกาศใช้พระธรรมนูญศาลทหาร ยกเลิกพระธรรมนูญศาลทหารบกและพระธรรมนูญศาลทหารเรือ ศาลทหารตามพระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2477 จึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของทหารบก

อาจจะเป็นที่น่าสงสัยว่า ทั้ง ๆ ที่ไม่มีศาลยุติธรรมเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว เหตุใดจึงต้องจัดตั้งศาลทหารขึ้นอีก ก่อนอื่นคงควรทราบว่า ศาลทหารก่อกำเนิดขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะทหาร เหตุที่ต้องตั้งศาลทหารเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีโทบหนาก็เพราะ " เนื่องจากการกระทำผิดของทหารบางอย่างถือว่าเป็นความผิด สมควรที่จะได้รับโทษแก่กึ่งจากพลเรือน เพราะเป็นการกระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ของทหาร จึงให้

ศาลทหารชั้นพิจารณาพิพากษาความผิดของทหารโดยเฉพาะ"¹

ลักษณะที่สำคัญของศาลทหารคือ การที่มีบทบัญญัติให้ศาลทหารในเวลาปกติ และศาลทหารในเวลาไม่ปกติ²

1. ศาลทหารในเวลาปกติ หมายถึงศาลทหารที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีบุคคลผู้อยู่ในอำนาจศาลทหาร ในเวลาที่มิได้ประกาศสงครามหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ตามบทบัญญัติในพระธรรมนูญศาลทหารบก ร.ศ.126 (พ.ศ.2450) ศาลทหารในเวลาปกติมี ศาลกรมทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารบกกลาง เมื่อได้มีประกาศใช้พระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2477 ซึ่งเป็นการจัดระเบียบศาลทหารใหม่ ได้รวมศาลทหารบกและศาลทหารเรือเข้าเป็นศาลทหารเดียวกัน และศาลทหารยังคงแบ่งเป็นศาลทหารในเวลาปกติ และในเวลาไม่ปกติเช่นเดิม สำหรับศาลทหารในเวลาปกติตามพระธรรมนูญศาลทหารใหม่นี้ มี ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารกลาง ศาลทหารสูงสุด ในบรรดาศาลทหารที่มีชื่อต่าง ๆ กันนี้ มีทั้งศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารชั้นอุทธรณ์ และศาลทหารชั้นฎีกา

2. ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ซึ่งหมายถึงเวลาที่มีการรบ หรือเวลาที่มีการสงคราม หรือเวลาที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารในเวลาไม่ปกติแบ่งออกเป็น

ก) ศาลทหารที่มีอยู่แล้วตามปกติ เปลี่ยนเป็นศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ในเขตที่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้อย่างเดิม

¹ สุข เปรมาวิน, ธรรมนูญศาลทหาร (พระนคร : อักษรสยามการพิมพ์, 2514), หน้า 101.

² ดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน.

ข) ในเวลาไม่ปกติ ศาลพลเรือนจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาลทหาร

ในเวลาไม่ปกติผู้พิพากษาศาลพลเรือนมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับตุลาการศาลทหาร ในการพิจารณาพิพากษาใช้วิธีพิจารณาความอาชญาทหารตามที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญศาลทหาร ในขณะที่เกี่ยวข้องกันยังทำหน้าที่เป็นศาลพลเรือน (ศาลยุติธรรม) เช่นปกติ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาอื่นที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร เมื่อเข้าสู่สภาวะปกติคือปลอดจากสงครามหรือเลิกใช้กฎอัยการศึก ศาลพลเรือนที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาลทหารกลับคืนสภาพเป็นศาลยุติธรรมตามเดิม

ค) ศาลอาญาศึก เป็นศาลทหารที่มีลักษณะพิเศษ คือ เมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในบริเวณยุทธ จึงจะตั้งศาลอาญาศึกขึ้นได้ ยุทธบริเวรคือพื้นที่ที่กองทัพทำการรบ

ในเวลาไม่ปกติ ผู้กระทำความผิดทางอาญาต้องถูกนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทหาร ไม่ว่าจะนั้นจะเป็นพลเรือนหรือเป็นทหาร เมื่อศาลได้ทำการพิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นแล้ว ไม่ได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาค่าพิพากษาไม่ว่ากรณีใด ส่วนการที่จะถูกนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาในศาลทหารอย่างไร ได้ขึ้น ขึ้นอยู่กับว่า ในขณะที่กระทำความผิดทางอาญา ผู้กระทำความผิดเป็นทหารประจำการหรือเป็นพลเรือน หรือเป็นทหาร ซึ่งอยู่ในยุทธบริเวร กล่าวคือ ถ้าเป็นทหารประจำการจะถูกนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาในศาลทหารที่มีอยู่แล้วตามปกติ หรือถ้าเป็นพลเรือน จะถูกนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาในศาลพลเรือนที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาลทหาร หรือถ้าเป็นทหารซึ่งอยู่ในยุทธบริเวร จะถูกนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาในศาลอาญาศึก

โอกาสที่พลเรือนถูกนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาในศาลทหารมีอยู่ เสมอ คือในเวลาประกาศใช้กฎอัยการศึก กรณีประกาศใช้กฎอัยการศึกใดนั้นมีอยู่ 2 กรณี คือ ¹

¹ คุรยาดะเอียคิน เสด็ยร วิชยัดกษณ, พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช 2457 (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, 2493), หน้า 2 - 3.

1. เมื่อเวลามีเหตุจำเป็นเพื่อจะรักษาความเรียบร้อยปราศจากภัยซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในพระราชอาณาจักนั้น แล้วจะได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้ชักชวนการศึกษาในสวนโศสวนหนึ่งของพระราชอาณาจัก หรือตลอดทั่วทั้งพระราชอาณาจัก

2. เมื่อมีสงครามหรือจลาจลขึ้น ณ แห่งใดแห่งหนึ่ง ในบังคับบัญชาทหาร ณ ที่นั้น ซึ่งมีกำลังอยู่บังคับคนน้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือเป็นผู้อยู่บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นอย่างใด ๆ ของทหาร มีอำนาจประกาศให้ชักชวนการศึกษาเฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของกองทหารนั้นได้ แต่จะต้องรับรายงานให้รัฐบาลทราบโดยเร็วที่สุด

ค. การศาลพิเศษ

ถึงแม้ว่าจะได้มีการปฏิรูปการศาลยุติธรรมโดยจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมใน พ.ศ. 2435 และได้ตราพระธรรมนูญศาลยุติธรรมใน พ.ศ. 2451 ให้การพิจารณาพิพากษามีเอกภาพดีกว่าเดิม แต่ยังมีข้อที่นาสังเกตว่า ทั้ง ๆ ที่ได้เริ่มมีการปฏิรูปการศาลยุติธรรมสำหรับพลเรือน และศาลทหารสำหรับทหาร ยังมีการสงวนอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้กับหน่วยราชการอื่น โดยไม่ต้องสังกัดกระทรวงยุติธรรมหรือไม่ใช่ศาลทหาร (ศาลทหารบกและศาลทหารเรือ) อาจจะใช้เรียกศาลที่ใดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติก่อนที่มิใช่พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมหรือพระธรรมนูญศาลทหารว่าศาลพิเศษ ศาลพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

1. ศาลพิเศษตั้งแต่ พ.ศ. 2435 - พ.ศ. 2475

ก) ศาลรับสั่งกระทรวงวัง เป็นศาลชำระความบุคคลที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ศาลนี้ได้เข้าสังกัดกระทรวงยุติธรรม ใน พ.ศ. 2435 (ร.ศ. 111) แต่ใน พ.ศ. 2438 (ร.ศ. 114) ได้แยกไปตั้งเป็นศาลพิเศษ ตามประกาศตั้งกรมพระธรรมนูญและกรมพระนิติศาสตร์ ในพระราชสำนัก เป็นคดีให้ทั้งศาลรับสั่งกระทรวงวังขึ้น อยู่ในกระทรวงวัง การที่ต้องตั้งศาลรับสั่งกระทรวงวังให้เป็นศาลพิเศษ คงจะเป็นดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีลายพระหัตถ์เลขที่ 8 มิถุนายน ร.ศ. 114 ถึงพระองค์เจ้าไชยยันตมงคลว่า

คนที่อยู่ในพระบรมมหาราชวังก็เช่นกับคนในม้านเรือนที่มีผู้ปกครอง จะต้อง
เชื่อฟังคำผู้ใหญ่บาง ฉะนั้น ส่วนในพระบรมมหาราชวัง ก็เป็นที่กว้างขวางและ
สำคัญ มีเจ้านักงานกระทรวงวัง เป็นเจาหน้าที่ระงับ เหตุแก่งแย่งวิวาทด้าวหา
กันต่าง ๆ อยู่แล้ว ควรบังคับคดีสิ่งทั้งปวงนั้นเป็นสิทธิขาดได้ เมื่อผู้ใดไม่สมัคร
ใจกระทรวงวังบังคับ ก็ให้ออกไปอยู่นอกพระบรมมหาราชวัง มีคดีอันใดจะไต่ไป
วากด้าวที่ศาล¹

- คดีที่เกิดขึ้นและให้ศาลรับสั่งกระทรวงวังชำระ คงจำกัดตามบันทึก
ความเห็นของสมเด็จพระเจ้าฟักกรมพระนครานุวัติศวศ์ ลงวันที่ 24 มิถุนายน ร.ศ.124
(พ.ศ.2448) คือ

- 1) ชำระความซึ่งจำเลยเป็นคนต้องห้ามออกจากพระราชฐาน
ไม่ได้
- 2) ความเกิดในพระราชฐาน²

สำหรับกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลรับสั่งกระทรวงวัง
สมเด็จพระเจ้าฟักกรมพระนครานุวัติศวศ์ ได้ทรงบันทึกไว้เช่นกันว่า

- 1) ถ้าพิพากษาโทษคนต้องห้ามในพระราชฐานและพิพากษาคดีที่มี
พระบรมราชโองการให้ชำระ ฉะนั้นแล้ว ต้องถวายคำตัดสินก่อน เมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตให้พิพากษา จึงพิพากษาไปได้

¹พระยานิติศาสตรไพศาล, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย พิมพ์ครั้งที่ 6,
(พระนคร : โรงพิมพ์วิริยการพิมพ์, 2502), หน้า 336.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 346 - 347.

2) ความเกิดในพระราชฐาน ผู้รับโทษไม่ใช่คนคองห้ามแล้ว
ก็คืนได้ทีเดียว เมื่อได้รับความเห็นชอบของเสนาบดี แต่ความขึ้นนี้ไม่พอใจจะถวาย
ฎีกาก็ได้¹

คดีที่เกิดขึ้นในพระราชสำนักต้องอาศัยกฎหมายเทียบবাদ ก่อนที่จะมีกฎ
มณเทียบবাদ คงใช้จารีตประเพณี หรือพระบรมราชโองการในการพิจารณาพิพากษา
แต่ครั้งประกาศใช้กฎหมายเทียบবাদใน พ.ศ. 2457 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วจึงใช้กฎหมายเทียบবাদแทน ในมาตรา 49 แห่งกฎหมายเทียบবাদ
พ.ศ. 2457 ได้บัญญัติว่า

ศาลรับสั่งกระทรวงวังเป็นศาลสูงสุดในพระราชสำนัก เพราะฉะนั้น
คดีใดซึ่งศาลรับสั่งได้วินิจฉัยเด็ดขาดไปแล้ว ทั้งโจทก์และจำเลยจะอุทธรณ์ไม่ได้ ถ้า
จำเลยจะอุทธรณ์ ถวายฎีกากราบบังคมทูลขอพระราชทานพระมหากรุณาลดหย่อนผ่อน
โทษนั้นได้ แต่จะคัดค้านคำพิพากษาไม่ได้เป็นอันขาด²

ศาลรับสั่งกระทรวงวังโดยยกเลิกใน พ.ศ. 2469 ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ
ราชสำนักคลายความรุงโรจนลง เมื่อสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
จึงไม่จำเป็นต้องตั้งศาลรับสั่งกระทรวงวัง

ข) ศาลพิเศษซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้ตั้งศาลพิเศษ
เฉพาะแก่พระราชบัญญัติหรือราชการอย่างใดในหัวเมืองใดเป็นครั้งคราว เช่นศาลชำระ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 347.

² พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, กฎหมายเทียบবাদ (พระนคร :
โรงพิมพ์มหาดไทย, 2503), หน้า 22.

พิเศษจัดการที่นาในตำบลทุ่งหลวง แคลลองประเวศบุรีรัมย์ ตามประกาศวันที่ 22 ตุลาคม ร.ศ.118 (พ.ศ.2442) ว่า

ให้ข้าหลวงพิเศษมีอำนาจที่จะบังคับอันพิพากษากันด้วยเรื่องที่น่า เฉพาะใน เขต 2 ตำบล (ตำบลทุ่งหลวง และตำบลคลองประเวศบุรีรัมย์) ดังกล่าวนั้น ในข้อ 1 นั้นไว้ ไตสวนเปรียบเทียบ ถ้าพิจารณาตัดสินให้สำเร็จเด็ดขาดไป

ตามพระราชกำหนดกฎหมาย

เมื่อข้าหลวงพิเศษไต่ลงข้อพร้อมกันในคำพิพากษาก็รายใด ให้คดีรายนั้นเป็นอันสำเร็จเด็ดขาดกันตามคำพิพากษานั้น โจทก์จำเลยจะอุทธรณ์คำพิพากษานั้นไม่ได้¹

ค) ศาลรับสั่งพิเศษ ซึ่งพระมหากษัตริย์โปรดฯ ให้ตั้งขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่เป็นศาลประจำ ตั้งขึ้นเพื่อชำระและพิพากษาคดีพิเศษบางคดี ซึ่งทรงเห็นว่าจำเป็นต้องตั้งขึ้น เช่นศาลรับสั่งพิเศษ ตั้งขึ้นเมื่อ ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) เพื่อชำระคดีในบังคับสยามที่ตองหวากระทำความร้ายผิดกฎหมาย ที่ทุ่งเชียงคำ และที่แก่งเจ๊ก เมืองคำมวญ ประกาศเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ร.ศ.112 มีความสำคัญว่า

ด้วยคนในบังคับสยามบางคนตองหวากระทำความร้ายผิดกฎหมาย ตอคนในบังคับฝรั่งเสส แห่งหนึ่งที่ทุ่งเชียงคำ เมื่อวันที่ 22 กันยายน รัตนโกสินทร ศก 110 อีกแห่งหนึ่งที่แก่งเจ๊ก เมืองคำมวญ เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก 110 นั้น . . .

ให้ตั้งศาลรับสั่งพิเศษคราวหนึ่งขึ้น มี อธิบดี ผู้พิพากษาใหญ่ผู้หนึ่ง กับผู้พิพากษา รวม 6 นาย พร้อมกันชำระคดีตามกฎหมายแลตามความจริง เพื่อสำหรับพิจารณา ตอคนในบังคับสยามผู้ตองหวากระทำความร้ายผิดกฎหมาย ตอคนในบังคับฝรั่งเสส

¹"ประกาศตั้งข้าหลวงพิเศษจัดการที่นาในตำบลทุ่งหลวง แคลลองประเวศบุรีรัมย์," ราชกิจจานุเบกษา 16 (29 ตุลาคม ร.ศ.118) : 450.

ในกาลแลเทศ อันไกลลวามาแควตางตมนัน ศาลัน ให้เรียกวา ศาลรับสั่งพิเศษ
สำหรับชำระความที่เกิดขึ้นที่ทุ่ง เที่ยงคำ แดแกง เจก เมืองคำมวญ¹

ศาลรับสั่งพิเศษ เป็นศาลที่พระ รมหาษัตรียจะทรงตั้งขึ้น เมื่อใดก็ได้ตาม
ความเหมาะสม และจะตั้งขึ้น เมื่อมีคดีพิเศษที่ศาลธรรมดาที่มีอยู่ชำระไม่ได้ หรือชำระโดยยาก
และเป็นศาลที่ขึ้นตรงต่อพระ รมหาษัตรีย.

ง) ศาลกงสุล หรือศาลตางประเทศ ถึงแมว่าจะไต่ปร ภาศไทรวมอยู่
ในกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ พ.ศ.2435 แต่โดยลักษณะของศาลกงสุลหรือเงื่อนไซพิเศษที่มีกับ
ชาติตาง ๆ ที่ได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เช่นสิทธิในการถอนคดี น่าจะถือไคววา เป็น
ศาลพิเศษไคเช่นกัน

กำเนิดของศาลกงสุลหรือศาลตางประเทศในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็น
ผลจากการทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศในรัชกาลพระบาทสมเด็จพร ะจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ไทยต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extra Territorial
Right) เกิดมีศาลกงสุลของชาติตาง ๆ

ไคมีความพยายามแก้ไขสนธิสัญญา เพื่อนำคนตางชาติและคนในบังคับ
ประเทศมหาอำนาจขึ้นศาลไทย มาตลอดระยะเวลา ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพร ะจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มครองราชย์ สำหรับอังกฤษและฝรั่งเศสไทยต้องยอม เสียดินแดนเพื่อ

¹พระราชบัญญัติตั้งศาลรับสั่ง เป็นการพิเศษครั้งหนึ่งสำหรับชำระ คนในบังคับ
สยามที่ตองหาวากร ทำความผิดกฎหมาย ที่ทุ่ง เที่ยงคำ แดแกง เจก เมืองคำมวญ."
ราชกิจจานุเบกษา 10 (11 กุมภาพันธ์ ร.ศ.112) : 499 - 505.

แตกต่างเอกราชทางการศาล สิทธิสภาพนอกอาณาเขตของชนชาติและคนในบังคับประเทศมหาอำนาจใดลดน้อยลงตามลำดับเมื่อมีการเจรจาแก้ไขอนุสนธิสัญญาใหม่ในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลังจากมหาสงครามโลกครั้งแรกสิ้นสุดแล้ว สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ลดสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และให้สิทธิทางการศาลแก่ศาลไทยอย่างเต็มภาคภูมิ ตามสัญญาทางพระราชไมตรี พ.ศ.2464 คนชาติอเมริกันและในบังคับอเมริกาที่พำนักในประเทศไทยอยู่ใต้อำนาจของศาลไทยโดยสิ้นเชิง ส่วนคนชาติและคนในบังคับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ซึ่งพำนักในประเทศไทยนั้น แม้จะยังมีสิทธิชั้นศาลสูงสุด ศาลต่างประเทศยังคงกล่าวถึงคนน้อยกว่าที่เคยมีมาแต่คงเต็มมาก¹

อำนาจศาลต่างประเทศสิ้นสุดลงโดยเด็ดขาดเมื่อได้ออกประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภท ชั่วคราว พ.ศ.2478 โฉนดคดีที่เกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษและคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งยังคงพิจารณาอยู่ไปชั้นศาลไทย เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2482²

ดังนั้น อาจสรุปในขั้นนี้ได้ว่า สาเหตุที่ต้องจัดให้ศาลพิเศษแบบต่าง ๆ ขึ้นภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทั้ง ๆ ที่ได้มีศาลยุติธรรมแล้ว เพราะ

¹ อานันท์ กรวยวิเชียร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

² คุโนะ ทรงศรี อัจฉอรุณ, การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังกมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506), หน้า 292 - 293.

นอกจากเกิดจากสาเหตุภายนอกคือ สนธิสัญญากับต่างประเทศแล้ว ดูเหมือนว่าเป็นความประสงค์ของรัฐบาลที่จะจัดปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรในบางส่วนภูมิภาคให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว ถ้าใช้ศาลยุติธรรมพิจารณาพิพากษาคดี อาจคงใช้ระยะเวลาอันยาวนาน ราษฎรจะเดือดร้อนได้ หรือจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อความเหมาะสม เช่น ศาลทหารรักษาวัง หรือศาลรับสั่งกระทรวงวัง ศาลพิเศษแบบต่าง ๆ เหล่านี้ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติก่อนที่มีรัฐธรรมนูญศาลยุติธรรมหรือพระธรรมนูญศาลทหาร หรือตั้งขึ้นโดยพระราชโองการของพระมหากษัตริย์ แต่ศาลพิเศษทั้งหลายดังกล่าว (ยกเว้นศาลต่างประเทศ) ดูเหมือนว่าตั้งอยู่กับพระมหากษัตริย์โดยตรง เมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 พระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว 2475 และรัฐธรรมนูญฉบับ 2475 มีบทบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล ศาลพิเศษต่าง ๆ ที่มีใช้ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม หรือธรรมนูญศาลทหารจึงต้องสิ้นสภาพไปโดยปริยาย

2. ศาลพิเศษภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 - พ.ศ.2481

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว การจัดตั้งศาลพิเศษมิได้หมดสิ้นไป บางศาลยังคงดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีต่อมา คือ ศาลต่างประเทศ บางศาลได้จัดตั้งขึ้นใหม่โดยพระราชบัญญัติอื่นที่มีใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม เช่น เกี่ยวกันกับที่ได้เคยมีในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กล่าวคือ

ก) ศาลต่างประเทศ ซึ่งยังคงมีอยู่ตามสัญญาทางพระราชไมตรีที่ยังมิได้บอกเลิก

ข) ศาลพิเศษซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีกบฏ ใน พ.ศ.2476 พ.ศ.2478 และ พ.ศ.2481 เป็นศาลพิเศษซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติใหม่ที่มีใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลยุติธรรม

การศาลพิเศษตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีกบฏภายในพระราชอาณาจักร ใน พ.ศ.2476
พ.ศ.2476 และ พ.ศ.2481

ก. ลักษณะทางกฎหมาย

1. ในเรื่องเขตอำนาจศาล ซึ่งหมายถึงอาณาเขตกว้างยาวทางภูมิศาสตร์ กำหนดไว้สำหรับศาลชั้นต้นทุกศาล โดยปกติถือเอาอาณาเขตในทางปกครอง¹ ศาลยุติธรรมชั้นต้น และศาลทหารชั้นต้น ต่างก็มีบทบัญญัติกำหนดเขตอำนาจศาล (ยกเว้น ศาลอาญา ศาลแพ่ง ศาลทหารกรุงเทพ มีเขตอำนาจศาลทั่วพระราชอาณาจักร) ส่วนศาลยุติธรรมและศาลทหารชั้นอุทธรณ์และฎีกา ไม่ได้กำหนดเขตอำนาจศาล การแบ่งเขตอำนาจศาลก็เพื่อให้การพิจารณาพิพากษากฎหมายในเขต จะได้ไม่สับสนกาวภายในการปฏิบัติงาน สำหรับศาลพิเศษมิได้มีการแบ่งเขตอำนาจศาล เพราะศาลพิเศษเป็นศาลตั้งขึ้นเป็นครั้งคราว มีเพียงชั้นเดียว ไม่มีศาลพิเศษอุทธรณ์หรือฎีกา อีกทั้งพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษมิได้มีบทบัญญัติจำกัดเขตอำนาจศาลพิเศษ ดังนั้น ผู้ที่กระทำความผิดฐานกบฏและก่อการจลาจลไม่ว่าจะเป็นความผิดซึ่งใดกระทำความผิดในส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศ ถ้าเป็นความประสงค์ของรัฐบาลที่จําจําจําจําพิจารณาพิพากษาในศาลพิเศษแล้ว สามารถทำได้

2. ในเรื่องอำนาจศาล หมายถึง

อำนาจของศาลในอันที่จะพิจารณาพิพากษารรตคดีที่นำมายื่นไว้ต่อศาล ศาลใดจะมีอำนาจมากน้อยเพียงใด ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดอำนาจศาล แล้วสภาพของศาล เช่น ศาลแขวง กฎหมายกำหนดให้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ศาลอาญาให้ชำระคดีอาญา และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา²

¹ สติชัย เล็กไธสง, คำบรรยายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ธนบุรี : โรงพิมพ์-
 คำทรงธรรม, ม.ป.ป), หน้า 54.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

ข. บุคคลที่ศาลพิเศษมีอำนาจพิจารณาพิพากษา

ศาลพิเศษมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีไม่ว่าผู้ต้องหา
จะเป็นพลเรือนหรือทหาร หรือมีฐานะบ้านค้ำกึ่งใด ๆ ก็ดี¹ การที่มีบทบัญญัติเช่นนี้² เพื่อ
แสดงว่า ศาลพิเศษมีอำนาจพิจารณาพิพากษาแก่บุคคลทั่วไป ซึ่งแตกต่างจากศาลทหารใน
เวลาปกติ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร และเป็นที่น่าสังเกตุว่า
ได้มีการระบุถึงยฐานะบ้านค้ำกึ่งเอาไว้อีกด้วย ทั้งนี้คำว่า "ไม่ว่าผู้ต้องหาจะเป็นพลเรือน
หรือทหาร" อาจจะเป็นเพราะว่า ในการจัดตั้งศาลพิเศษเป็นระบอบการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองใหม่ คงจะยังไม่เคยชินต่อการให้พระบรมวงศานุวงศ์ในศาลยุติธรรม จึงต้อง
ระบุชัดเจน

เฉพาะพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 เท่านั้นที่
ได้มีบทบัญญัติให้ "บุคคลในบังคับต่างประเทศที่ต้องพิจารณาคดีตามสัญญาทางพระราชไมตรี
ให้แยกพิจารณาในศาลซึ่งมีอำนาจตามสัญญาทางพระราชไมตรี เป็นสิทธิเฉพาะทั่วไป"²
เหตุที่มีบทบัญญัตินี้ดังกล่าว เพราะในเวลาที่ได้จัดตั้งศาลพิเศษใน พ.ศ. 2476 นั้น ไทยยัง
ไม่ได้อำนาจอธิปไตยทางการศาลเต็มทั้งหมด แต่ในการจัดตั้งศาลพิเศษ ใน พ.ศ. 2478
ไม่มีบทบัญญัติยกเว้นบุคคลในบังคับต่างประเทศดังกล่าว เพราะมีการแก้ไขเรื่องสิทธิสภาพ
นอกอาณาเขตกับชาติต่าง ๆ หมดสิ้นแล้ว

¹ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476." ราชกิจจานุเบกษา 50

(30 ตุลาคม 2476) : 625.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 625.

3. ศาลพิเศษ มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีเกิดปัญหาเรื่องอำนาจศาล การที่กฎหมายได้มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ คงจะเกิดจากสาเหตุที่ว่า อำนาจหลักของศาลพิเศษ ทั้ง 3 ศาล คืออำนาจพิจารณาพิพากษาคดีกบฏและจลาจลทั้ง 3 ครั้งคงกล่าวแล้ว แต่การจัดตั้งศาลพิเศษมิได้กีดกันอำนาจศาลพลเรือนหรือศาลทหารในการพิจารณาพิพากษาคดีกบฏและจลาจลแต่อย่างใด ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาที่เรียกว่าไม่มีศาลใดที่มีอำนาจสิทธิขาดในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงต้องมีบทบัญญัติให้ศาลพิเศษเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาในกรณีมีปัญหาเรื่องอำนาจศาล ทั้งนี้ คงจะเป็นดังที่ พันเอก พระชจร เนติยุทธ ได้อธิบายเรื่องอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาไว้ว่า

เพื่อมิให้มีความเกิดโต้เถียงกันด้วยเรื่องอำนาจศาลแล้วตามธรรมดา เมื่อโจทก์ฟ้องคดีเช่นความผิดที่ศาลพลเรือน หรือที่ศาลทหารแห่งใดแล้ว ศาลนั้นจะต้องรายงานแจ้งมาให้ศาลพิเศษทราบ ว่า คดีเรื่องนั้นจะให้ศาลนั้นพิจารณาพิพากษา หรือศาลพิเศษจะพิจารณาพิพากษา เมื่อศาลพิเศษสั่งอย่างใดแล้ว เป็นการเด็ดขาด จะอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งนั้นต่อไปไม่ได้¹

4. บทบัญญัติให้ศาลพิเศษพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกบทกฎหมาย และให้นำวิธีพิจารณาพิพากษาของศาลทหารมาใช้โดยอนุโลม เฉพาะเรื่องนี้ทำให้ศาลพิเศษใกล้เคียงกับศาลทหารมากยิ่งขึ้น ในศาลทหารนั้นมีกฎหมายวิธีพิจารณาแยกออกไปเป็นสัดส่วนจากวิธีพิจารณาในศาลพลเรือน เช่น ในเรื่องการควบคุม การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาการอุทธรณ์ การฎีกา และการบังคับคดีตามคำพิพากษา

ประเด็นสำคัญของการนำวิธีพิจารณาของศาลทหารมาใช้ในศาลพิเศษ เป็นขั้นตอนหนึ่งของการตัดสินใจโดยในการต่อสู้คดี คือบุคคลข้างฝ่ายจำเลยให้เป็นนายได้ แต่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร เมื่อมีบทบัญญัติให้นายเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

¹ พันเอก พระชจร เนติยุทธ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 163 - 164.

คือต้องได้รับอนุญาตจากองค์คณะของศาลพิเศษก่อนจึงจะเป็นนายได้ ไม่เป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยจัดทนายโดยเสรีได้¹ ในบทบัญญัติของกฎหมายที่ความได้ดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติที่แท้จริงแล้ว จำเลยศาลพิเศษมิได้รับโอกาสให้ตั้งทนาย ฝ่ายรัฐบาลมีทนายคือ อัยการศาลพิเศษเป็นผู้กฎหมาย และการพิจารณาความเป็นอย่างไรก็ดี แต่ฝ่ายจำเลยขาดทนายความ "จำเลยที่ไม่รู้กฎหมาย ไม่มีทนายความแกลง เมื่อถูกฟ้องศาลย่อมเสียเปรียบฝ่ายโจทก์ในเชิงต่อสู้คดี"²

ข. เปรียบเทียบศาลพิเศษซึ่งได้จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ.2476 พ.ศ.2478

พ.ศ.2481 กับศาลยุติธรรม และศาลทหาร

1. พระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษทั้ง 3 ครั้ง มีบทบัญญัติให้คำพิพากษาของศาลพิเศษเป็นเด็ดขาด บังคับคดีได้ทันที ไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกา (แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าความร่วมสิทธิของจำเลยในการทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในกรณีถูกคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต) ผู้ตกเป็นจำเลยของศาลพิเศษจึงไม่ได้รับสิทธิดัง เช่นที่จำเลยในศาลยุติธรรมได้รับ คือสิทธิในการอุทธรณ์และสิทธิในการฎีกาในศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกา เพราะศาลพิเศษมีเพียงชั้นเดียว พระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษจะตัดข้อความมุ่งหมายในการให้ความยุติธรรมจำเลย เพราะชั้นชอว่า ศาลนั้นคือผู้ไต่หรือแปลกฎหมาย พร้อมกับวินิจฉัยเพื่อปรับคดีแก่

¹ คำอธิบายของคณะผู้แทนราษฎร รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 28 ตุลาคม 2476.

² อู๋ทัย ศุภนิศย์, "ทนายความกับศาล," บทบัญญัติ 24 (มกราคม 2509) :9.

จำเลย¹ และเพื่อที่จะให้จำเลยได้รับคำพิพากษาปรับคดีที่ยุติธรรมที่สุด จึงต้องผ่านการกด้นกรองถึง 3 ชั้น คือศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์และศาลชั้นฎีกา บทบัญญัติให้ศาลพิเศษบังคับคดีไต่สวนที่ซึ่งหมายถึงให้ศาลพิเศษบังคับคดีไต่สวนนี้ จึงทำให้ศาลพิเศษมีลักษณะคล้ายกับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ คือในเวลาที่มีการรบ หรือสถานะสงคราม หรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก อาจจะถือได้ว่าจำเลยของศาลพิเศษถูกกักตุนที่รุนแรงมาก เมื่อคำนึงถึงว่าศาลพิเศษมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีกับกฎและจลาจล ซึ่งเป็นคดีที่เปี่ยมด้วยความมั่นคงของรัฐบาลเอง เป็นความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษสูงถึงประหารชีวิต โดยไม่ได้รับการไตร่ตรองซักถามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ถือกันว่า "ในคดีฟ้องกล่าวหาทางอาญาทั้งหมดควรจะพิสูจน์ให้ประจักษ์แจ่มแจ้งดังแสงตะวัน"²

2. พระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษทั้ง 3 ครั้ง บัญญัติให้ "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้เป็นผู้มีอำนาจตั้งประธานและกรรมการ อัยการกับเจ้าหน้าที่ประจำศาลตามสมควร"³ กฎหมายจึงให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจึง เป็นฝ่ายบริหาร เป็นผู้มีอำนาจตั้งประธานและกรรมการศาลพิเศษ ซึ่งหมายถึงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลพิเศษนั่นเอง เพราะฉะนั้น ประธานและกรรมการศาลพิเศษจึงมาจากฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาลนั่นเอง จึงไม่มีหลักประกันอันใดว่าจำเลยได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาพิพากษาของศาลพิเศษได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงว่า บุคคลผู้ตกเป็นจำเลยของศาลพิเศษได้กระทำความผิดที่รัฐบาลถือว่า เป็นภัย

¹ ประเสริฐ จันทรมบูรณ, หนังสือว่าด้วยกฎหมาย หรือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย (ธรรมศาสตร์) (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2485),

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 68 - 69.

³ ฎีกาแผนก พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ

ต่อความมั่นคงของรัฐบาล มิได้คัดค้านจำเลยผู้กระทำความผิดระหว่าง เอกชนต่อเอกชน (ซึ่งรัฐบาลไม่เกี่ยว) ควบหลักการดังกล่าว ศาลพิเศษจึงต่างกับศาลยุติธรรมตรง "ที่มาของผู้พิพากษา" เพราะศาลสถิตย์ยุติธรรมนั้น เนื่องจากว่าได้ถูกแยกให้เป็นอีกอำนาจหนึ่งในรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ ระเบียบ และบทบัญญัติของพระราชบัญญัติข้าราชการตุลาการ

อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ต่อการจัดตั้งกรรมการศาลพิเศษ ทำให้ลักษณะของศาลพิเศษใกล้เคียงกับศาลทหารมากยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าได้เปรียบเทียบบทบัญญัติในมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหาร (พุทธศักราช 2477) ว่าให้มีศาลทหารกรุงเทพศาลหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการศาล¹ และขอให้โปรดสังเกตุว่า ตุลาการในศาลพิเศษ ถูกเรียกว่า กรรมการศาล เช่นเดียวกับตุลาการศาลทหาร

3. วิธีพิจารณาให้ใช้แบบทหาร ซึ่งมีวิธีพิจารณาต่างกับศาลพลเรือน เช่น การแต่งตั้ง ซึ่งเป็นสิทธิของจำเลยในศาลสถิตย์ยุติธรรม หรือศาลทหารในเวลาปกติ สามารถแต่งตั้งได้ แต่จำเลยของศาลพิเศษไม่สามารถแต่งตั้งได้ จึงมีลักษณะคล้ายกับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ซึ่งจำเลยไม่อาจแต่งตั้งได้

โครงสร้างของศาลพิเศษ ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ

¹ "พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช 2477." ราชกิจจานุเบกษา 51

ค. การจัดตั้งศาลพิเศษกับนโยบายของคณะราษฎร (รัฐบาลคณะราษฎร)

ต่อความเป็นอิสระของศาลยุติธรรม

นโยบายเกี่ยวกับศาลยุติธรรมของรัฐบาลคณะราษฎร ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงการจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ.2481 พิจารณาได้จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ คำแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ

ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ.2475 ซึ่งได้ใช้ต่อมาจนถึง พ.ศ.2489 ได้มีบทบัญญัติในหมวดที่ 5 คือ หมวดศาลว่า

มาตรา 58 การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หมายความว่า เป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย และในนามพระมหากษัตริย์

มาตรา 59 บรรดาศาลทั้งหลายจัดตั้งขึ้นได้ แต่โดยพระราชบัญญัติ

มาตรา 60 ผู้พิพากษาต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย¹

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 ได้ให้หลักประกันความยุติธรรมแก่จำเลยก็แต่เฉพาะในมาตรา 60 คือ ผู้พิพากษาต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่ในมาตรา 58 และมาตรา 59 เป็นหลักการกว้าง ๆ ไม่มีส่วนใดที่จะให้หลักประกันความยุติธรรมแก่จำเลยได้

สำหรับนโยบายของรัฐบาลซึ่งได้แถลงเพื่อขอความไว้วางใจต่อสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องเกี่ยวกับศาล นั้น ในระหว่าง พ.ศ.2475 จนถึง พ.ศ.2481 ซึ่งเป็นระยะเวลา

¹ เสถียร วิชัยลักษณ์, "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม" รวมรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติเวชช., 2516). หน้า 13.

ตั้งแต่ได้มีรัฐบาลโคจรระบอบรัฐสภา และได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้น 3 ครั้ง มีรัฐบาลได้เข้าบริหารการปกครองประเทศ รวม 8 คณะ เฉพาะนโยบายเกี่ยวกับศาลนั้น รัฐบาลแต่ละคณะได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรดังนี้คือ

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 1 บริหารงานตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2475 จนถึงวันที่ 10 ธันวาคม 2475 มีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินว่า หลัก 6 ประการของคณะราษฎรที่ได้ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนเข้ารับหน้าที่นั้น เป็นนโยบายของรัฐบาลคณะที่ 1 ในหลัก 6 ประการนั้น มีข้อหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาล คือ จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เป็นเอกราชในทางการเมือง, การศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง²

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 2 บริหารงานตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476 มีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายเกี่ยวกับศาลในคำว่าเป็นเอกราชและความยุติธรรมของศาลว่า "เวลานี้ยอมรู้อยู่แล้วว่า มีหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีผูกมัดเราอยู่ เอกราชแห่งการศาลของเราจึงยังไม่บริบูรณ์ และเพื่อที่จะให้มานพความชอบ ก็มีอยู่วิธีเดียว คือรีบเร่งทำประมวลกฎหมายออกมาให้ครบชุดตามหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี"³ และแถลงในประเด็นของความยุติธรรมของศาลว่า

¹ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (พระนคร : ทางทูตส่วน-
จำกัด ช.ชุมนุมช่าง, 2517), หน้า 23

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลา : คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 53.

³ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 48 - 49.

ในทางการศาลยุติธรรม ข้อสำคัญที่จะต้องจัดก็คือ ระเบียบการพิจารณาพิพากษา
 ธรรมดาซึ่งจะต้องให้คดีดำเนินไปโดยความยุติธรรม แต่การที่จะจัดนี้ ก็รวมอยู่ใน
 การจัดประมวลกฎหมายพิจารณาความแพ่ง และความอาญา กับพระธรรมนูญศาล
 ยุติธรรม ซึ่งการร่างประมวลเหล่านี้กำลังดำเนินไปโดยรีบร้อน คงได้กล่าวมาแล้ว
 ในตอนก่อน อีกประการหนึ่ง การเลือกคดีบุคคลเข้ารับราชการในตำแหน่งตุลาการ
 ก็จะได้ใช้วิธีเลือกโดยสอบไล่ต่างเช่น 1

คณะรัฐมนตรีชุดที่ 3 บริหารงานตั้งแต่ 1 เมษายน 2476 – 20 มิถุนายน
 2476 มีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลคณะนี้ได้แถลงนโยบาย
 ต่อสภา²

คณะรัฐมนตรีชุดที่ 4 บริหารงานตั้งแต่ 21 มิถุนายน 2476 – 16 ธันวาคม
 2476 มีพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร
 เมื่อ 26 มิถุนายน 2476 และยืนยันหลัก 6 ประการไว้อีกเช่นกัน³

คณะรัฐมนตรีชุดที่ 5 บริหารงานตั้งแต่ 16 ธันวาคม 2476 – 13 กันยายน
 2477 มีพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายที่เกี่ยวกับศาล
 เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2476 ว่า

ฝ่ายอำนาจตุลาการนั้น รัฐบาลนี้จะจัดให้เป็นอิสระ สมดังความจำเป็นในรัฐ
 ธรรมนูญ โดยจัดตั้งคณะกรรมการตุลาการเพื่อช่วยเหลือกิจการทางศาล ในอันจะให้ความ
 อิสระแก่ผู้พิพากษาตามรัฐธรรมนูญ โดยจัดฐานะตุลาการให้มั่นคงตามความต้องการ โดย
 จัดแยกตำแหน่งหน้าที่ตุลาการให้ขาดจากการเมือง ก็จะได้ตั้งกรรมการประมวลข้อบังคับ

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

และระเบียบศาลให้เรียบร้อยเป็นแบบเดียวกับที่ราชอาณาจักร¹

นับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายเพื่อดำเนินการให้ศาลยุติธรรมเป็นอิสระอย่างแจ่มแจ้ง โดยเสนอวิธีการเพื่อให้ศาลยุติธรรมเป็นอิสระอย่างแท้จริงด้วย

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 6 บริหารงานตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน 2477 - 9 สิงหาคม 2478 ได้แถลงนโยบายเกี่ยวกับศาล เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2477 ว่า

ในส่วนหลักเอกราชนั้น ยังมีข้อสำคัญมากก็คือสภาพอยู่บางในทางศาลและทางภาษีศุลกากร ซึ่งรัฐบาลจะได้ถือโอกาสขอเจรจาแก้ไขในเวลาอันสมควร ในส่วนประมวลกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งยังมีได้ประกาศใช้โดยครบถ้วน นั้น รัฐบาลนี้จะได้อรรถขยายเพิ่มเติม

เพื่อที่จะให้การศาลเป็นไปโดยอิสระและมีสมรรถภาพ รัฐบาลได้จัดร่างพระราชบัญญัติวางระเบียบข้าราชการ ทั้งตั้งกรรมการตุลาการขึ้นเพื่อสนับสนุนและควบคุมฐานะตุลาการ และจัดตั้งกรรมการวางระเบียบศาลต่าง ๆ . . .²

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 7 บริหารงาน 9 สิงหาคม 2480 - 21 ธันวาคม 2480 ได้แถลงนโยบายต่อสภาเมื่อ 11 สิงหาคม 2480 ว่า คณะรัฐมนตรีนี้จะดำเนินนโยบายตามที่คณะรัฐมนตรีชุดก่อนได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้ว . . .³

คณะรัฐมนตรีคณะที่ 8 บริหารงานตั้งแต่ 21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481 แถลงนโยบายเกี่ยวกับเรื่องศาลว่า

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 149.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 241.

ในทางศาลยุติธรรม รัฐบาลจะไต่ถามฐานของผู้พิพากษาตามสมควร แก่อิสระที่ย่อมมีในการพิจารณาพิพากษารรตคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย และจะได้สอดคล้องส่งเสริมให้ศาลได้ดำเนินการพิจารณาพิพากษา และบังคับคดีไปโดยเร็วตามสมควร เพื่อมิให้ราษฎรต้องเสียเวลาเกินกว่าจำเป็น¹

สรุปรวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลผู้ใดบริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่ พ.ศ.2475 -- พ.ศ.2481 เกี่ยวกับเรื่องศาล แยกเป็นประเด็นที่สำคัญได้คือ จะดำเนินการเพื่อเป็นเอกราชทางศาล ไม่ผูกพันกับหนังสือสัญญาต่างประเทศ อีกประเด็นหนึ่งคือ เรื่องความเป็นอิสระของศาลยุติธรรม จะวางระเบียบการพิจารณาพิพากษารรตคดีและจัดตั้งกรรมการตุลาการ เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมทางศาลในอันที่จะให้ความอิสระแก่ผู้พิพากษา สำหรับในประเด็นที่ 2 นี้ รัฐบาลได้จัดวางระเบียบการพิจารณาพิพากษารรตคดีเสร็จเรียบร้อยโดยประกาศใช้พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์-บรรพ 5 ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ บรรพ 6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายก่ง ๆ เหล่านี้ได้ประกาศใช้โดยกรมถวน และฉบับสุดท้ายประกาศใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2477² และใน พ.ศ.2478 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ ให้คณะกรรมการตุลาการ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่รัฐบาลได้ตรารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2475 รัฐบาลเพิ่งจะเริ่มกรุยทางเพื่อความอิสระของศาล ใน พ.ศ.2477 และ พ.ศ.2478 แต่ยังไม่อาจกล่าวได้ว่า อำนาจศาลยุติธรรมเป็นอิสระอย่างแท้จริง เพราะคณะรัฐมนตรี เป็นผู้อำนาจพิจารณาตัดสินใจขอเสนอของคณะกรรมการตุลาการ เพราะฉะนั้น ในระยะเวลาตั้งแต่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงการจัดตั้งศาลพิเศษ 2481 อำนาจศาลมิได้เป็นอิสระดังที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในคำแถลงเพื่อขอความไว้วางใจต่อสภาผู้แทนราษฎรนอกจากความสามารถของรัฐบาลต่อการชวยยกเลิกสัญญาบางฉบับกับต่างประเทศ ใต้นำมาซึ่งความเป็นเอกราชทางการศาล

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 251.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 158.

ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลคณะราษฎรเองกลับได้แอบอ้างเอาความเป็นอิสระของ ศาลยุติธรรมมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมอำนาจเผด็จการทางศาลของรัฐบาลให้ มากยิ่งขึ้น โดยเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรให้ผ่านร่างพระราชบัญญัติ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2477 รวม 3 ฉบับ คือ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา ร่าง- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญาทหาร มีหลักการใหญ่คือ เปลี่ยนวิธีประหารชีวิตจากตัดศีรษะ เป็นยิงเป้า และยกเด็กกำพร้าในการพระราชทานอภัย- โทษของพระมหากษัตริย์ต่อจำเลยผู้ถูกพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต¹ จนกลายเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลคณะราษฎร โดยไม่พระราชทานคืนมายังสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการพิจารณา ใหม่ โดยทรงถือว่า "จะเปลี่ยนวิธีประหารชีวิตจากการตัดศีรษะเป็นการยิงเป้านั้น ก็ไม่ ทรงขัดข้อง แต่ทรงอึดอิดในพระราชหฤทัยในการที่จะเลิกเสียซึ่งพระบรมราชานุญาตในการ ประหารชีวิตตามร่างพระราชบัญญัตินั้น ทั้งได้ทรงเห็นว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงไปมาก"² แต่เมื่อสภาผู้แทนราษฎรยังคงยืนยันตามร่างเดิม และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า- เจ้าอยู่หัวไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยคืนภายในกำหนด ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงประกาศ ใช้เป็นกฎหมายได้ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร (วิริยภักดีในขณะนั้น) ที่ปรึกษาของรัฐบาล คณะราษฎรได้แถลงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชี้แจงเหตุผลของรัฐบาลเป็นไปในทำนองว่า

¹ คุรุยาละเอียดยกใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 (วิสามัญ สมัยที่ 2) 20 สิงหาคม 2477 หน้า 546 - 612, ครั้งที่ 28/2477 (วิสามัญ สมัยที่ 2) 20 กันยายน 2477 หน้า 2170 - 2227, ครั้งที่ 29/2477 (วิสามัญ สมัยที่ 2) 29 กันยายน 2477 หน้า 2233 - 2235.

² หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 19 ตุลาคม 2477.

อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นลักษณะของความไม่เป็นอิสระของศาลยุติธรรม¹ แต่ถ้าวัดพิจารณาเหตุผลทางการเมืองอื่นประกอบว่าเหตุใด รัฐบาลจึงต้องเสนอกฎหมายที่ไม่ให้อำนาจพระมหากษัตริย์พระราชทานอภัยโทษได้ใน พ.ศ. 2477 คำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ก็อย่างหนึ่งว่า ผลของการไม่สามารถบังคับคดีได้ทันที ตามคำพิพากษาของศาลพิเศษ 2476 ยิ่งได้พิพากษาให้ประหารชีวิตบุคคลสำคัญในคณะราษฎร เมือง หรือกบฏ-บวรเดช เพราะบุคคลดังกล่าวไหลเกลียวตา ของพระราชทานอภัยโทษตามสิทธิที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 14 และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในเวลานั้น (สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ พระยานริศรานุวัดติวงศ์) ได้ดวงฉันทาไว้ การบังคับคดีตามคำพิพากษาจึงทำไม่ได้ บุคคลดังกล่าวจึงหลุดพ้นจากการถูกประหารชีวิต แต่ยังคงมีการอ้างถึงการใช้อำนาจดังกล่าวของพระมหากษัตริย์ว่า ทำให้ศาลยุติธรรมไม่เป็นอิสระ อาจจะเป็นความมุ่งหวังของรัฐบาลคณะราษฎรต่อการไม่ยอมให้มีผู้ใดขัดขวางอำนาจการลงโทษตามความต้องการของรัฐบาลคณะราษฎรก็ได้

นโยบายต่อการใช้อำนาจเผด็จการโดยผ่านศาลพิเศษ ยิ่งพิสูจน์ให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าวัดพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 59 แห่งรัฐธรรมนูญ 2475 ว่า ศาลทั้งหลายจัดตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ "ศาลดังกล่าวคงเป็นศาลพิเศษ เป็นการเปิดโอกาสให้สถาปนาแทนราษฎรอนุมัติให้รัฐบาลจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นได้ พระยานิติศาสตร์ไพศาล กรมการวางรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2475 ด้วยผู้หนึ่งได้ยืนยันหลักการอันพิเศษนี้ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2476 ว่า เมื่อสมัยโบราณ พระเจ้าแผ่นดินตั้งศาลพิเศษได้ ซึ่งเกิดขึ้นได้โดยอำนาจพิเศษ แต่ตามรัฐธรรมนูญ พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้งศาลพิเศษอย่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ดูใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 (วิสามัญ สมัยที่ 2)

แตกอนไม้ได้" ต้องสภาฯ ตั้ง"¹ มาตรา 59 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2475 จึงเป็นหลัก
 การที่รัฐบาลได้อาศัยเพื่อใช้เป็นอำนาจเผด็จการทางกาด โดยการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นได้
 เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ บทบัญญัติเช่นใน มาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2475
 จึงถูกยกเลิก

ง. แนวความคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อการยินยอมให้ประกาศใช้

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ

เนื่องจากว่า ในการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นติดกัน 3 ครั้ง นั้นเป็นระยะเวลาที่ได้
 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสรีใหม่ ๆ มีหลักการใหม่ กำหนดให้การประกาศใช้
 พระราชบัญญัติใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมจากสภาผู้แทนราษฎร จึงสมควรที่จะได้นำแนว
 ความคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อการยินยอมให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล
 พิเศษว่า มีแนวความคิดอย่างไรต่อการจัดตั้งศาลพิเศษ และได้คำนึงถึงความยุติธรรมที่ได้
 ให้หลักประกันไว้ในรัฐธรรมนูญมาก่อนประการใด หรือสภาผู้แทนราษฎรตก เป็นเครื่องมือ
 ของฝ่ายบริหาร ทั้งนี้เพราะเป็นที่น่าสังเกตว่า สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราช
 บัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษทั้ง 3 ครั้ง ในเวลาอันรวดเร็ว แต่แต่ละครั้งจะพิจารณาก่อนมติให้จัด
 ตั้งศาลพิเศษได้ 3 วาระรวดในวันเดียว

1. การจัดตั้งศาลพิเศษ 2476 ข้อเสนอของรัฐบาลซึ่งมีพระยาพหล-
 พหลพสุธา เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2476 เพื่อ
 จัดตั้งศาลพิเศษนั้นคือ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2476 (สามัญ) 3 สิงหาคม
 2476 หน้า 314.

ต่อไปเราจะได้อีกประกาศใช้กฎอัยการศึก เพื่อที่จะรื้อเรื่องนี้อย่างเต็มที่เรียบร้อยแล้ว
จึงขอตั้งศาลพิเศษขึ้น . . . การตั้งศาลพิเศษขึ้นนี้ ตามธรรมเนียมสมควรแก่การพิจารณา
เพราะว่าเราจะไม่ตั้งขึ้นแล้วจะให้รื้อรันทันตามศาลธรรมดา ก็จะต้องเสียเวลามากมาย
และผู้ที่ถูกจับอยู่จะต้องถูกกักขังอยู่ จึ่งจำเป็นต้องจัดตั้งศาลพิเศษ¹

ตามข้อเสนอของรัฐบาลต่อการจัดตั้งศาลพิเศษ 2476 คงจะไม่ไต่ถามถึงความ
ความไม่ยุติธรรมหรือความเสียหายอย่างอื่นที่จะเกิดขึ้นแก่จำเลย นอกจากความสะดวกใน
การพิจารณาพิพากษา และในการพิจารณาข้อเสนอของรัฐบาลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่
ได้ศึกษาการเสนอขอจัดตั้งศาลพิเศษ 2476 แต่อย่างใด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภท
ที่ 2) แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น คือ พระยาปริศนาคูเบศร์ อาชีพทนายความ ได้ขอแปรญัตติใน
มาตรา 7 ให้จำเลยมีทนายได้ โดยให้เหตุผลว่า "ฝ่ายที่เป็นโจทก์รัฐบาลเลือกได้โดยไม่มีจำกัด
ก็รัฐบาลมีความประสงค์จะให้เห็นว่รัฐบาลจะทำการยุติธรรมจริง ๆ จึงขอประทานเสนอว่า
ความประสงค์จะใหม่ของทนายผู้จำเลยแก่ตัวได้"² ข้อเสนอหรือคำแปรญัตติดังกล่าวของ
พระยาปริศนาคูเบศร์ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ 2) อีกหลายคน รวมทั้งรัฐมนตรี
ในคณะรัฐบาลบางคนได้อภิปรายคัดค้าน คือหลวงอรุณสารประสิทธิ์ นายมังกร สามเสน
นายเนกร พูนวิวัฒน์ หลวงประคิษฐมนุธรรม ในประเด็นที่ว่าไม่เห็นสมควรให้ทนาย³ เมื่อ
มีการลงมติตามข้อเสนอของพระยาปริศนาคูเบศร์ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นสมควรให้
ทนายได้มี 2 นาย และไม่เห็นสมควรแก่ให้มี 21 นาย และในที่สุดเมื่อมีการลงมติในวาระ
สุดท้าย ที่ประชุมอนุมัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้⁴

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 (วิสามัญ 28 ตุลาคม
2476 หน้า 622.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 623.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 623 - 628

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 629.

2. การจัดตั้งศาลพิเศษ 2478 หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการ
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี โค้ดลงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2478
 ว่า หลักการในร่างพระราชบัญญัติคือ อำนาจศาลพิเศษ ซึ่งได้ตั้งไว้แต่ พ.ศ. 2476 ออกไป
 อีก นอกจากนี้มีความอื่นอย่าง เหตุผลเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลพิเศษว่า ต้องการที่จะให้กิจการ
 ได้พิจารณาพิพากษาคำเนินไปโดยเรียบร้อยและรวดเร็วเพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคง วินัย
 ระเบียบแบบแผน และสมรรถภาพแห่งกองทัพบก ¹

มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งศาลพิเศษเพียง 1 นาย แต่
 ไม่เห็นด้วยอย่างมีเงื่อนไข ซึ่งจะถือว่าไม่เห็นด้วยโดยสิ้นเชิงไม่ได้ คือ นายทองม้วน อธิการ
 ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม โค้ดอภิปรายว่า

ข้าพเจ้าเห็นว่ายังไม่ควรที่จะจัดการ เรื่องกฎหมายตั้งศาลพิเศษนี้ ตามกฎหมายอาญา
 บัญญัติว่า บุคคลผู้จะทำการไม่สงบ จะเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ตาม หรือจะเปลี่ยนแปลง
 รัฐบาลก็ตาม พระราชบัญญัติหรือกฎหมายอาญานั้นก็คุ้มครอง เป็นการเพียงพอแล้ว ให้อำนาจ
 ปฏิบัติไปตามกฎหมายอาญา ก็จะเป็นการเหมาะ ถ้าหากว่าเป็นการร้ายแรงตามที่รัฐมนตรี
 วาการกระทรวงกลาโหมใคร่แจ้ง ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง ²

เฉพาะในรายละเอียดของศาลพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นแทนที่ที่ได้รับการคัดค้านโดยเฉพาะ
 จากกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 แยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2478 (สมัยสามัญที่ 2)

6 สิงหาคม 2478 หน้า 85

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

ก) เรื่องที่มาของผู้พิพากษา (กรรมการศาลพิเศษ) หลวงวรนิติ-
ปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร โคอภิปรายว่า "ข้าพเจ้าอยากทราบว่ ศาลการ
ศาลพิเศษนั้น จะตั้งบุคคลชนิดใด ทั้งนี้ เพื่อข้าพเจ้าไม่ต้องการให้เป็นอย่างศาลพิเศษที่
พิจารณาคดีในเรื่องกบฏ เพราะเหตุว่า คอการให้คนที่ เป็นกลางจริง ๆ เป็นศาลการ
. . . ถ้าจะเอาทหารมาเป็นศาลการ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย"¹ หลวงดำรงนาวาสวัสดิ์
รัฐมนตรีได้ตอบว่า "เรื่องนี้เกี่ยวกับกิจการของทหารมากอยู่ และในการตั้งกรรมการก็คิด
ว่าจะต้องมีฝ่ายทหาร เชนั่งพิจารณาคดีในศาลด้วย"²

ข) เรื่องกำหนดเวลาการยื่นถวายฎีกาเพื่อขอพระ ราชทานอภัยโทษ
ต่อพระ รมหาณัฏริย และกำหนดเวลาการพระ ราชทานพระ บรมราชวัญจัญย มีสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรประเภทที่ 1 หลายคน อภิปรายขอยืดเวลาจากที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติของ
รัฐบาลที่ใ้กำหนดไว้เพียง 24 ชั่วโมง ในที่สุดได้มีมติแก้ไข เป็นว่า "ถ้าผู้ต้องคำพิพากษา
จะทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระ ราชทานอภัยโทษต่อพระ รมหาณัฏริย ให้ยื่นฎีกาภายในเวลาสี่สัปดาห์
ชั่วโมง นับตั้งแต่วเวลาที่ได้อ่านคำพิพากษาให้ประหารชีวิต"³ และ "ถ้าพระ รมหาณัฏริยไม่
พระ ราชทานพระ บรมราชวัญจัญยภายในกำหนด เวลาสี่สัปดาห์ชั่วโมง นับตั้งแต่วเวลาที่ไ้ทรง
รับฎีกานั้น ให้ถือว่าไม่พระ ราชทานอภัยโทษ"⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85 - 86.

² เรื่องเดียวกัน.

³ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ.2476 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2478,"

ราชกิจจานุเบกษา 52(6 สิงหาคม 2478) : 1221.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ในการลงมติในวาระที่ 3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นสมควรให้
ประกาศใช้พระราชบัญญัติ 80 นาย และไม่มีผู้ใดคัดค้าน¹ เมื่อสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรมีมติเห็นสมควรให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติใดนั้น พระยาพลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี กล่าวตอบที่ประชุมว่า

ข้าพเจ้าเห็นใจว่าท่านมีความร่วมใจกระตือรือร้นในการปกครองประเทศจริง ๆ แล้ว
ท่านก็เชื่อถือในรัฐบาลนี้ เพราะฉะนั้นจึงได้ให้พระราชบัญญัตินั้นออกไปได้ ด้วยคุณภาพ
ที่อื่นนั้นแหละ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่าน และข้าพเจ้าเต็มใจที่จะรับหน้าที่ซึ่งให้มาเป็น
หัวหน้ารับใช้แห่งคณะเรา เรียกว่า หัวหน้าคณะ²

3 การจำกัดศาลพิเศษ 2481 หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงยุติธรรม ได้แถลงตอบที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2481 เรื่อง
ขอตั้งศาลพิเศษ มีใจความสำคัญว่า

ในการที่รัฐบาลได้เสนอให้ตั้งศาลพิเศษขึ้น เพื่อพิพากษาเรื่องนี้โดยเฉพาะ แทนที่
จะไปชำระกันในศาลธรรมดา นั้น เพราะเหตุว่าความผิดชนิดนี้เป็นความผิดซึ่งเกี่ยวข้องกับ
ความปลอดภัยของประเทศและประชาชน จึงเป็นการสมควรที่จะดำเนินคดีไป
โดยเร็วตามสมควร และอีกประการหนึ่งก็คือว่า โดยปกติ ศาลธรรมดาที่มีคดีซึ่งจะ
ต้องชำระอยู่เต็มมือแล้ว ถ้าเมื่อนั้นจะคงมารับชำระคดีเรื่องนี้อีกแล้ว ก็ไม่ต้อง
สงสัยว่า จะต้องยืดเวลาให้ยาวออกไปอีกให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่มีคดีต่อศาล³

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2478 (สามัญ สมัยที่ 2)
6 สิงหาคม 2478 หน้า 109.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2 / 2481 (สามัญ สมัยที่ 2)
2 กุมภาพันธ์ 2481 หน้า 375.

มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 จำนวนหนึ่ง อภิปรายคัดค้านเห็นว่า ไม่สมควรรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษ 2481 โดยมีเหตุผลที่สำคัญว่า เป็นการคัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เป็นจำเลย และเสนอแนะว่า ควรจะให้ศาลยุติธรรมพิจารณาพิพากษา เช่นในรายชื่อของ นายจำลอง คาวเรือง ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม นายอินทร สิงหนคร ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่¹ แต่ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๕ บางคนกล่าวสนับสนุนให้รัฐบาลจัดตั้งศาลพิเศษเช่นกัน เช่น นายสุวิชัย พันธุ์เกษร ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ โดยอภิปรายว่า ควรจัดตั้งศาลพิเศษ เพราะผู้ก่อกบฏมีเจตนาทำลายล้มล้างรัฐบาล ผู้ไม่เคยกระทำกิจอันใดซึ่งเป็นปฏิปักษ์อันแท้จริงต่อประชาชน²

เมื่อมีการลงมติในวาระแรก ที่ประชุมเห็นสมควรรับหลักการ 101 คะแนน ไม่เห็นสมควรรับหลักการ 39 คะแนน แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 จำนวนหนึ่งยังคงพยายามขอแปรญัตติเพื่อทำให้ศาลพิเศษที่รัฐบาลขอจัดตั้งให้หลักประกันในความยุติธรรมแก่จำเลยมากยิ่งขึ้น ประเด็นที่สำคัญในการขอแปรญัตติมีดังนี้คือ

ก) นายทอง กันทาธรรม ผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ ให้จำกัดขอบเขตการนำตัวจำเลยผู้เกี่ยวข้องกับกบฏขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลพิเศษ เฉพาะที่กระทำ ความผิดตามคำสั่งการของรัฐบาล เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2481 เท่านั้น โดยเติมคำว่า "ครั้งนี้" ลงไปในร่างมาตรา 4 ที่ว่า ให้ตั้งศาลพิเศษขึ้นศาลหนึ่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษา บรรดาคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานกบฏ (ครั้งนี้) เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลด้วยใจกำลัง . . . โดยให้เหตุผลว่า ถ้าไม่เพิ่ม "ครั้งนี้" ก็หมายความว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้ตลอดไปทุก ๆ โอกาส ทุก ๆ สมัย ไม่มีเวลาสิ้นสุด

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 378 - 385.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 382.

ซึ่งคดีกับแล้ว ก็ไม่ต้องขึ้นศาลธรรมดา ขึ้นศาลพิเศษเสมอไป เป็นการตัดต่อหลักธรรมดา
อยู่¹

ข) นายอินทร สิงหนेत्र ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ขอแปรญัตติ
ในร่างมาตรา 7 ที่ว่าให้นำวิธีพิจารณาของศาลทหารมาใช้โดยอนุโลม เพราะเห็นว่าเป็น
คดีมีพันโท อาจจะมีโทษถึงประหารชีวิต "เราจะนำวิธีพิจารณาคดีศาลทหารมาใช้
ก็ดูเหมือนเป็นของที่ไม่เหมาะสม และบรรดาผู้ทักท้วงคดีครั้งนี้ ก็เป็นทหารและพลเรือน
รวมกัน บรรดาผู้เป็นพลเรือนนั้นไม่มีใครล่วงเห็นว่า ตัวเขาจะตกอยู่ในอำนาจของศาล
ทหาร² นายนิม เรืองเกษร ผู้แทนราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทรา สนับสนุนให้นำวิธีพิจารณาคดี
ความอาญามาใช้ เพราะร่างเดิมไม่ให้ความยุติธรรมแก่จำเลยในการตั้งหมาย³

ค) ในเรื่องการอุทธรณ์และฎีกา นายอินทร สิงหนेत्र เสนอขอตัด
ร่างมาตรา 8 ที่ว่า คำพิพากษาของศาลพิเศษ เป็นเด็ดขาดบังคับคดีได้ทันที ไม่มีอุทธรณ์
ฎีกา ออกทั้งหมด เพื่อให้อุทธรณ์ฎีกาได้ทั้ง 3 ศาล เช่นเดียวกับศาลทหาร (ในเวลาปกติ)⁴

ง) องค์คณะของศาลพิเศษ นายทอง กัณฑ์ชาธรรม ผู้แทนราษฎรจังหวัด
แพร่ เสนอว่า ในร่างเดิม คือองค์คณะของศาลพิเศษนี้ ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งนาย
กับกรรมการอื่นอีกอย่างน้อยสี่นาย เป็นองค์คณะของศาลพิเศษนี้ ประกอบด้วย อธิบดีศาลฎีกา
เป็นประธานกรรมการ กับกรรมการศาลฎีกาเป็นกรรมการอีกอย่างน้อยสี่นาย ทั้งนี้ ได้ให้
เหตุผลว่า เพื่อที่จะให้ความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหา และเพื่อที่จะให้เป็นที่เชื่อถือของต่าง-
ประเทศ⁵

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 393.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 400 - 401.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 402.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 407.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 395.

การเสนอขอแปรญัตติเพื่อให้ศาลพิเศษที่ไต่สวนการเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา
 ราษฎรในวาระที่ 2 เป็นความพยายามอีกครั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 อีกกลุ่ม
 ต่อการไม่ยินยอมให้แก้ไขกฎหมายวิครอนความยุติธรรมของประชาชน แต่ขอเสนอในประเด็นต่าง ๆ
 ถูกคัดค้านโดยเสียงข้างมากทุกข้อ คำแปรญัตติจึงตกไป ในการลงมติในวาระที่ 3 สมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นสมควรให้ฉานรวงพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษให้เป็นกฎหมายได้ 95 คน
 มีผู้ไม่เห็นสมควร 9 คน¹

แนวความคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระยะเริ่มแรกของการปกครอง
 โดยระบบรัฐสภา ต่อการเสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งศาลพิเศษทั้ง 3 ครั้ง (พ.ศ.2476
 พ.ศ.2478 และ พ.ศ.2481) มีส่วนก่อความสัมพันธ์กับประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างใกล้ชิด
 คือ

1) ความนึกอันเด่นชัดของจำเลย กล่าวคือ จำเลยของศาลพิเศษ 2476
 มีความนึกเพราะร่วมกันก่อเหตุการณ์กับภูบวรเดช ซึ่งคงไม่มีใครในบังคับรัฐบาลในเวลานั้นกล่าว
 ได้ว่า เป็นการกระทำที่ชอบธรรม ส่วนจำเลยศาลพิเศษ 2478 รัฐบาลได้แถลงว่าเป็นเรื่อง
 ภายในกองทัพบก ซึ่งคงไม่มีผู้แทนราษฎรผู้ใดอยากจะคัดค้านเช่นกัน แต่ใน พ.ศ.2481 การจับ
 กุมตัวบุคคล เพื่อฟ้องร้องต่อศาลพิเศษ ส่อให้เห็นว่าต้องการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดในฐานะ
 รัฐบาล ที่กระทำความผิดยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด เป็นคดีการเมือง ผู้แทนราษฎรจึงได้คัดค้าน
 การจัดตั้งศาลพิเศษ เพื่อพิจารณาพิพากษาโทษ มากกว่าใน 2 ครั้งแรก

2) ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และความเคยชินต่อการปกครอง
 โดยระบบรัฐสภา กล่าวคือ ในการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อร่างพระราชบัญญัติ
 จัดตั้งศาลพิเศษ 2476 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพียงผู้เดียวคือ พระยาปริยดาณูเบศร์ ได้แปร

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 411.

ผู้คิดว่า ในการบัญญัติใหม่วิธีพิจารณาของศาลทหารมาใช้โดยอนุโลมนั้น ไม่ควรจำกัด
 เอาแต่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร แต่ที่ประชุมมีมติไม่เห็นด้วย การลงมติในที่ประชุม
 มีมติให้วางประกาศใช้ เป็นกฎหมายได้โดยไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดคัดค้าน การ
 พิจารณาร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ 2476 เป็นระยะเวลาที่ยังมีสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรประเภทเดียว คือประเภทที่ 2 ผู้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาล มติของที่ประชุมสภา
 ผู้แทนราษฎรจึงออกมาในรูปดังกล่าว ในการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งศาล
 พิเศษ 2478 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี 2 ประเภทแล้วคือ ทั้งสมาชิกที่มาจากการ
 แต่งตั้ง และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง (ทางอ้อม) จึงมีการอภิปรายว่า ไม่เห็นด้วย
 และขอแก้ไขร่างเดิมของรัฐบาลในรายละเอียด เพื่อให้หลักประกันความยุติธรรมแก่จำเลย
 ของศาลพิเศษมากยิ่งขึ้น เช่น ให้มีตุลาการมาจากศาลสถิตยยุติธรรม อย่างไรก็ตามใน
 การลงมติในวาระที่ 3 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นสมควรให้ประกาศใช้ เป็นกฎหมายได้
 80 คน และไม่มีผู้ใดคัดค้าน ใน พ.ศ. 2481 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้ง
 ศาลพิเศษอีกครั้ง และได้รับการอภิปรายคัดค้านอย่างกว้างขวางจากสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรประเภทที่ 1 มากยิ่งไปกว่าการขอจัดตั้งศาลพิเศษของรัฐบาลใน 2 คราวแรก
 โดยเฉพาะในเรื่องกระบวนการพิจารณาพิพากษาในศาลพิเศษจะไม่ให้ความยุติธรรมแก่
 จำเลย ในการลงมติวาระแรก มีผู้คัดค้านถึง 39 คะแนน จากจำนวนทั้งหมด 140 คะแนน
 และในการลงมติในวาระที่ 3 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคัดค้าน 6 คน ในจำนวน 101 คน
 การคำนึงถึงความยุติธรรมของประชาชนพึงได้รับ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อการจัด
 ตั้งศาลพิเศษเพิ่มมากขึ้นเป็นระยะ ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มาของ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ผู้เป็นสภาผู้แทนราษฎรที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือก
 ตั้งด้วย และใน พ.ศ. 2481 นั้น ประเทศไคมานการปกครองโดยระบบรัฐสภามาแล้ว
 ถึง 6 ปี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคงจะได้คำนึงถึงหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีว่า มีหน้าที่
 ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

อย่างไรก็ตาม โอกาสที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่ยอมให้ผ่านร่างพระราชบัญญัติ เพื่อขอจัดตั้งศาลพิเศษให้เป็นกฎหมายใดนั้นคงเป็นสิ่งที่ยาก เมื่อคำนึงถึงว่า รัฐธรรมนูญ (ฉบับถาวร พ.ศ.2475) มาตรา 59 มีบทบัญญัติให้บรรดาศาลทั้งหลายจัดตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ

จ. การทำงานในศาลพิเศษ

พระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นใน พ.ศ.2476 พ.ศ.2478 และ พ.ศ.2481 มีบทบัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้มีอำนาจตั้งประธาน และกรรมการ อัยการ กับเจ้าหน้าที่ประจำศาล ตามสมควรนั้น หน้าที่หลักเพื่อดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาพิพากษาในศาลพิเศษ จนถึงมีคำพิพากษา คือหน้าที่ของอัยการศาลพิเศษ ประธานกรรมการ และกรรมการศาลพิเศษ ส่วนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับแต่งตั้งคือ จาศาลพิเศษ ไม่มีหน้าที่หรือบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษา นอกจากทำหน้าที่ธุรการในศาลพิเศษ¹

1. อัยการศาลพิเศษ อัยการศาลพิเศษผู้ได้รับแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมทุกครั้ง คือผู้ทำหน้าที่แทนโจทก์ คือรัฐบาลผู้เสียหายในการพิสูจน์การกระทำผิดของจำเลยในคดีกบฏและจลาจลในศาลพิเศษ แต่สำหรับอัยการศาลพิเศษ 2476 มีหน้าที่พิเศษคือ นอกจากทำหน้าที่ฟ้องบุคคลผู้กระทำความผิดต่อศาลพิเศษแล้ว ยังเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน และเสนอความเห็น ไล่ออก ปลดออก ชำระราชการผู้มีผิดหินเกี่ยวกับการกบฏต่อรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเสนอต่อนายกรัฐมนตรี เรื่องผลแห่งกิจการของอัยการศาลพิเศษ ลงวันที่ 1

¹ สัมฤทธิ์ รัตนคารา, ศาลสถิตยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จรด-สนิทวงศ์, 2517), หน้า 58.

กรกฎาคม 2478 ว่า การปฏิบัติงานของอัยการศาลพิเศษตั้งแต่วันที่ 23 ตุลาคม 2476 จนเสร็จสิ้นในวันที่ 15 พฤษภาคม 2478 มีผลดังนี้คือ

1. ไต่สวนส่วนที่ถูกหาว่ากระทำผิดของแก่การกบฏ รวม 600 คน คือ
 - ก. ไต่ฟ้องร้องต่อศาลพิเศษ 80 เรื่อง จำเลย 323 คน
 - ข. ส่งไปให้อัยการท้องที่ฟ้องยังศาลอื่น 13 คน
 - ค. สอบสวนแล้วปลดปล่อยไป 264 คน
2. ฟ้องและขอให้ศาลพิเศษออกหมายจับ 1 เรื่อง จำนวน 21 คน¹
3. มีสำนวนสอบสวนอีกประเภทหนึ่งได้เกิดขึ้นภายหลัง แม้มีไต่ฟ้องร้องยังศาลพิเศษ คือ
 - ก. สอบสวนแล้วส่งกระทรวงยุติธรรมพิจารณาทางปกครอง 7 คน
 - ข. รัฐบาลสั่งให้ระงับไม่ฟ้อง 117 คน เช่น มีหลักฐานอ่อน หรือเป็นเรื่องไม่สำคัญ แต่ไต่ถูกปลด ไล หรือ ออกจากราชการแล้ว
 นอกจากนี้อัยการศาลพิเศษยังได้ทำหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็น ปลด ไล ข้าราชการที่มีมลทินมัวหมอง เกี่ยวแก่การเมือง²

สาเหตุหรือความจำเป็นของการแต่งตั้งใหม่อัยการ เพื่อหน้าที่ฟ้องร้อง จำเลยต่อศาลในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นศาลพิเศษ หรือศาลทหาร หรือศาลสถิตยุติธรรม มีหลักการเหมือนกันที่ว่า

¹ เป็นการฟ้องจำเลยจำนวน 21 คน ที่จับกุมไม่ได้ และศาลพิเศษออกหมายจับ

² แผนกเก็บ สสร. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 42/163 ปี 2 เรื่อง เบ็ดเตล็ดบุคคลเกี่ยวข้องของทหารในการกบฏ รายงานผลแห่งกิจการของศาล และอัยการศาลพิเศษ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 1

การกระทำความผิดในทางอาชญากรรม ถือว่าเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นความผิดต่อมหาชน รัฐอาธิปไตย คือ อำนาจสูงสุดในบ้านเมือง จำต้องลงโทษเพื่อให้ทราบจำ มิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง และให้เจ้าทุกข์พอใจ จะคิดไม่คิดแก่คนควยพลการ เพราะฉะนั้น รัฐอาธิปไตย จึงตราพระราชบัญญัติห้ามไว้ พรอมด้วยกำหนดโทษ ถ้าผู้ใดขึ้นละเมิด ก็จะได้จัดการให้เจ้าพนักงานของรัฐอาธิปไตยฟ้องร้องให้ได้รับโทษ ไม่พักคำนึงถึงว่า เจ้าทุกข์จะมีความประสงค์อยากให้ผู้ละเมิดได้รับโทษหรือไม่¹

ที่มาของอัยการศาลพิเศษนั้น พระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษทุกครั้ง ได้บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งอัยการศาลพิเศษ และด้วยเหตุที่ว่า ศาลพิเศษเป็นศาลที่ตั้งขึ้นใหม่เป็นพิเศษ เฉพาะกรณี จึงต้องแต่งตั้งอัยการศาลพิเศษด้วย เพราะจะให้อัยการจากศาลอื่นเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในศาลพิเศษ ย่อมไม่ได้

2. ตุลาการศาลพิเศษ ตุลาการศาลพิเศษหมายถึงผู้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีและปรับบทลงโทษ และในการพิจารณาพิพากษาคดีมีหลักเกณฑ์อยู่ว่า "ศาลจะต้องพิพากษาโดยไม่มีอคติ และผู้พิพากษา ซึ่งการเข้าข้างคุณกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถึงแม้นจะไม่มีส่วนได้เสียในคดีก็ตาม ก็ไม่อาจนั่งพิจารณาคดีนั้นได้"²

¹ พระวุฒิสาสตร์ เนติญาณ, วิธีพิจารณาความอาชญา (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2477), หน้า 7.

² F.H. Lawson "กฎหมายปกครองอังกฤษ" เรียบเรียงโดย ดร.อิสสระ นิตินันท์ประกาศ วารสารนิติศาสตร์ 1 (มิถุนายน - สิงหาคม 2520):101

ศาลพิเศษซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีกับและจลาจล บทบัญญัติ
ในพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้มีอำนาจตั้ง
ประธาน และกรรมการ (องค์คณะตุลาการ) ศาลพิเศษ

ในพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ.2476 และ พ.ศ.2481 มีบท
บัญญัติให้องค์คณะของศาลพิเศษประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งนาย กับกรรมการอื่นอีก
อย่างน้อยสี่นาย ส่วนพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งศาลพิเศษ 2478 มิได้มีบทบัญญัติจำกัด
จำนวนกรรมการศาลพิเศษ แต่จะอนุโลมตามศาลพิเศษ 2476 เพราะมีบทบัญญัติให้
นำบทแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ของว่างที่สำคัญในการแต่งตั้งตุลาการศาลพิเศษของรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงกลาโหมคือ กฎหมายมิได้กำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลพิเศษ เช่นจะต้อง
มีความรู้ทางกฎหมาย จึงทำให้การแต่งตั้งตุลาการศาลพิเศษขึ้นอยู่กับพิจารณาของ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผลจึงออกมาว่า ในการแต่งตั้งกรรมการศาลพิเศษ
2476 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้แต่งตั้งทหารผู้ใหญ่ที่รัฐบาลได้ใช้ให้ไปปราบกบฏ
เป็นตุลาการศาลพิเศษ ถึง 4 คน

องค์คณะของตุลาการของศาลพิเศษ 2476 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
กลาโหม (นายพลตรี พระยาประเสริฐสงคราม, นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา)
ได้แต่งตั้ง มีจำนวนทั้งหมด 25 คน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมยังทำหน้าที่เป็น
ประธานกรรมการอีกด้วย

ใน พ.ศ.2478 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้แต่งตั้งตุลาการ
ศาลพิเศษ จำนวน 8 คน แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมิได้แต่งตั้งตนเองเป็น
ประธานกรรมการศาลพิเศษ

ศาลพิเศษ ใน พ.ศ.2481 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแต่งตั้ง
ตุลาการศาลพิเศษมีจำนวนทั้งหมด 12 คน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมไม่ได้
เป็นประธานกรรมการศาลพิเศษอีกเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า จำนวนตุลาการศาลพิเศษ ใน พ.ศ.2476 มีมากที่สุดคือ
25 คน และกรรมการศาลพิเศษ พ.ศ.2478 มีน้อยที่สุด คือ 8 คน การที่กรรมการ
ศาลพิเศษ 2476 มีเป็นจำนวนมาก อาจจะเป็นเพราะว่า จำนวนผู้ถูกฟ้องร้อง เป็นจำเลย
ของศาลพิเศษ 2476 ที่ศาลต้องไต่สวนและพิจารณามีมากกว่าอีก 2 ครั้งคือ มีถึง 318 คน¹
ในขณะที่จำเลยของศาลพิเศษ 2478 มี 12 คน และจำเลยของศาลพิเศษ 2481 มี
51 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประธานกรรมการศาลพิเศษทุกครั้งที่ได้รับแต่งตั้ง เป็น
ทหาร กล่าวคือ ศาลพิเศษ 2476 มีประธานกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่สืบทอด
กัน 2 คน คือ นายพลตรี พระยาประเสริฐสงคราม และนายพันเอก พระยาพลเทพยุห-
เสนา ทั้งคู่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ศาลพิเศษ 2478 มีประธานกรรมการ
คือ นายพันเอก พระยาอภัยสงคราม และใน พ.ศ.2481 ประธานกรรมการศาลพิเศษ
คือ นายพันเอก หลวงพรหมโยธี

กรรมการศาลพิเศษ บางคนได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการศาลพิเศษหลายครั้ง
เช่น พันเอก หลวงพรหมโยธี (ยศ ใน พ.ศ.2481) ผู้เป็นประธานกรรมการศาลพิเศษ
2481 เคยเป็นกรรมการศาลพิเศษ 2476 พันเอก พระประจักษ์ปัจฉิม เป็นกรรมการ
ศาลพิเศษทั้ง 3 ครั้ง พระมณูเวทย์วิมลนาถ เป็นกรรมการศาลพิเศษ 2 ครั้ง ใน

¹ แผนกเก็บ สสร. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 42/163
ปีก 2 เรื่องเดียวกัน.

พ.ศ.2476 และ พ.ศ.2481 พันเอก พระยาอภัยสงคราม ประธานกรรมการศาลพิเศษ
2478 เคยเป็นกรรมการศาลพิเศษ 2476

ตำแหน่งกรรมการศาลพิเศษใน พ.ศ.2476 พ.ศ.2478 และ พ.ศ.2481
รัฐมนตรีว่าการกลาโหมได้แต่งตั้งจากตุลาการศาลสถิตยยุติธรรม ร่วมในการพิจารณาพิพากษา
กับตุลาการที่ได้รับแต่งตั้ง มาจากฝ่ายทหาร ทั้งนี้ คงจะมุ่งหวังแสดงให้เห็นว่า
รัฐบาลให้หลักประกันความยุติธรรมแก่จำเลย อย่างไรก็ตามลักษณะของตุลาการศาลพิเศษ
ที่ได้รับแต่งตั้งในแต่ละครั้ง ตุลาการจากศาลสถิตยยุติธรรมมีน้อยกว่าตุลาการที่มาจากฝ่าย
ทหาร

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบที่มาของตุลาการศาลพิเศษ

ที่มาของตุลาการ	พ.ศ.2476	พ.ศ.2478	พ.ศ.2481
1 ตุลาการที่แต่งตั้งจากทหาร	15	7	7
2 ตุลาการที่แต่งตั้งจากผู้พิพากษา	10	1	5
รวม	25	8	12

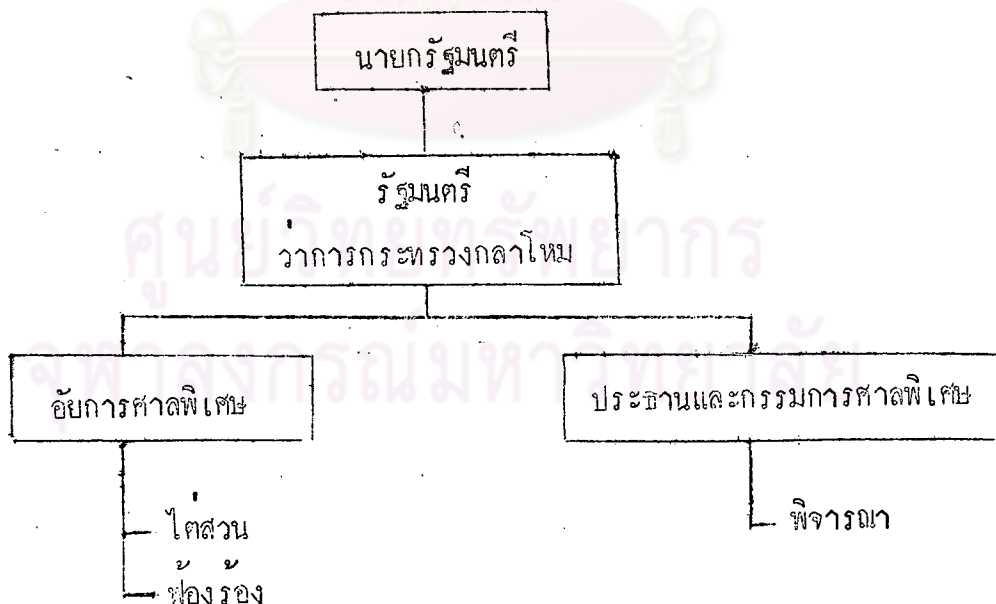
ในการพิจารณาพิพากษาของตุลาการศาลพิเศษซึ่งตั้งขึ้นทั้ง 3 ครั้ง คำพิพากษา
ของกรรมการศาลพิเศษ พ.ศ.2478 และ พ.ศ.2481 เป็นความเห็นของคณะกรรมการผู้ได้รับ
การแต่งตั้งทั้งชุดรวมกัน แต่คำพิพากษาของจำเลยในศาลพิเศษ 2476 เป็นคำพิพากษาของ
กรรมการที่แบ่งกันทำหน้าที่ เช่นในคดีแดงที่ 1/2476 มีจำนวน 3 คน คือ นายทองคำ ไทไชโย
นายเจิม อารุช และนายชวน ชวนะลิขิกร กรรมการศาลพิเศษได้ปรึกษาเห็นชอบพร้อมกันให้

ประหารชีวิตจำเลย นั้น ทายคำพิพากษามีคณะกรรมการลงนามรวม 9 คน¹ ในคดีแดง
ที่ 5/2476 พระราชทานอภัยโทษจำเลย ทายคำพิพากษามีกรรมการลงนาม 7 คน เป็นต้น
ทั้ง ๆ ที่กรรมการศาลพิเศษ 2476 มีรวมกันทั้งสิ้นถึง 25 คน

อำนาจในการแต่งตั้งตุลาการศาลพิเศษและอัยการศาลพิเศษตามพระราช-
บัญญัติเพื่อจัดตั้งศาลพิเศษทั้ง 3 ครั้ง ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพราะ
ฉะนั้น (กระบวนการในการดำเนินคดีจนถึงการพิพากษาคดีแก่จำเลยของศาลพิเศษ
จึงตกอยู่ในอำนาจของบุคคลเพียงผู้เดียวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ทั้งนี้ เพราะ
เหตุว่า อัยการศาลพิเศษได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้ไต่สวน
ฟ้องร้องจำเลยผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจล ขั้นตอนต่อไปคือ กรรมการศาลพิเศษผู้ได้
รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกเช่นกัน เป็นผู้พิพากษา

แผนภูมิที่ 1

แสดง ฐานะงานการบังคับบัญชาอัยการและกรรมการศาลพิเศษ

¹ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ 7 ธันวาคม 2476.

ควยการดำเนินงานของศาลพิเศษดังกล่าว จึงไม่มีหลักประกันอันใดที่ทำให้แน่ใจ
ได้ว่า จำเลยของศาลพิเศษจะได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง ในเมื่อผู้ที่ถูกจับกุม และฟ้อง
ร้องต่อศาลพิเศษ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เป็นจำเลยผู้ต้องหา กระทบความมั่นคงฐานกบฏ
และจลาจล ซึ่งเป็นศัตรูของรัฐบาล

ฉ. ศาลพิเศษกับหลักนิติธรรม

ศาลพิเศษเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารใช้เป็นอำนาจเผด็จการ เพื่อระงับสิทธิที่สำคัญ
ยิ่งของประชาชน (โดยเฉพาะฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล) 2 ประการคือ สิทธิทางการเมือง
และสิทธิในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักประกันที่ไคยืนยงไว้ในรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลได้นำมาใช้แก่
ปวงชนชาวไทย

ความหมายของสิทธิทางการเมืองคือ "สิทธิในการมีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศ
ตน ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยผ่านการเลือกตั้งโดยอิสระ และสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ โดยปราศจากการสอดแทรก"¹ ผลของการนำตัวบุคคลจำนวนมาก โดย
เฉพาะพวกนักหนังสือพิมพ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มผู้นิยมเจ้า หรือกลุ่มผู้อยากเห็นรูปการ
ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง นั้น ให้ศาลพิเศษพิจารณาพิพากษาโทษ เป็นการทำลาย
หรือระงับสิทธิทางการเมืองของประชาชนชาวไทย

สิทธิในทางกฎหมายคือ "สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียม
กัน และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และเปิดเผยโดยศาลที่เป็นอิสระและเที่ยง
ธรรม"² สิทธิในทางกฎหมายนี้เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมโดยตรง การนำตัวบุคคลซึ่งต้องหา
คดีในทางการเมืองขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาโดยศาลที่ไม่ใช่ศาลยุติธรรม หรือแม้กระทั่งศาลทหาร

¹ สติชัย ลิมพงศ์พันธุ์, "สิทธิมนุษยชนกับการประกันสังคม," วารสารนิติศาสตร์ 2
(กันยายน - พฤศจิกายน 2520): 1

² เรื่องเดียวกัน.

แต่เป็นศาลพิเศษขึ้นตรงต่อฝ่ายบริหาร ใน พ.ศ.2476 พ.ศ.2478 และ พ.ศ.2481
อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การปกครองประเทศไม่ได้คำนึงถึงหลักนิติธรรม
หรือนิติธรรมวินัย (The Rule of Law) ซึ่งมีความหมายว่า

หลักการแห่งกฎหมายที่เทอคณศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิ
และเสรีภาพแห่งมนุษย์ชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษย์ชนให้พ้น
จากลัทธิตหารราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่วาระหว่างรัฐกับเอกชน หรือ
ระหว่างเอกชนต่อเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจตัดสินและแก้ไขคดีใน
การตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมายของบ้านเมือง¹

การปกครองซึ่งมิได้คำนึงถึงหลักนิติธรรม หรือนิติธรรมวินัยนั้น มีคู่ขนานอยู่กับการ
จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นแค่เพียงอย่างเดียว การลงโทษบุคคลโดยวิธีอื่น เช่น ลงโทษบุคคล
โดยไม่นำตัวบุคคลขึ้นสู่ศาล หรือเรื่องการใช้ระบบตำรวจลับ เป็นส่วนหนึ่งของการ
ปกครองโดยไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรมด้วย²

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 รัฐบาลคณะราษฎรมิได้แสดงให้เห็น
ถึงการได้คำนึงถึงหลักนิติธรรม โดยการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเท่านั้น แต่ยังคงให้เห็น
ถึงการไม่ได้คำนึงถึงหลักนิติธรรม โดยการลงโทษบุคคลโดยไม่นำตัวขึ้นสู่ศาล โดยอาศัย
อำนาจจากพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ใช้เป็นมาตรการควบคุมบทบาท
ของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลอีกทางหนึ่ง

พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญได้ตราขึ้น มีบทบัญญัติให้รัฐบาล
มีอำนาจพิเศษในการลงโทษบุคคลได้โดยไม่ต้องขึ้นศาล พระราชบัญญัตินี้ได้ใช้ควบคู่กันไป

¹ "บทบรรณาธิการ," บทบัญญัติ 20 (มกราคม 2505) : 767.

² ดูเรื่องเดียวกัน.

พร้อมกับการจัดตั้งศาลพิเศษ พระราชบัญญัติจัดการป้องกัน รักษารัฐธรรมนูญ ได้ประกาศใช้ใน
เดือนพฤศจิกายน 2476 และโดยเด็กใน พ.ศ. 2480 แต่การจัดตั้งศาลพิเศษยังมีอีกครั้งใน
พ.ศ. 2481 ซึ่งอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการยุบเลิกพระราชบัญญัติจัดการป้องกัน รักษารัฐธรรมนูญ
อยู่บางตรงที่รัฐบาลไม่สามารถอาศัยพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ลงโทษบุคคล
ได้อย่างกว้างขวาง และงายกายเพิ่มเติม จึงได้จัดตั้งศาลพิเศษ 2481 รวบรวมจำเลยมา
จากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งแก่นักเรียนนายกรัฐมนตรีนักเลงหัวไม้ อัครองประธานสภาผู้แทนราษฎร
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระบรมวงศานุวงศ์ และคณะราษฎรด้วยกันเอง ฯลฯ ฟ้องร้องให้
ศาลพิเศษ 2481 พิจารณาพิพากษาโทษ

พระราชบัญญัติจัดการ ป้องกัน รักษารัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้ภายหลัง เกิดเหตุการณ์
กบฏบวรเดช ใน พ.ศ. 2476 เพียงเล็กน้อย นายปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอเหตุผลของการ
ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า "เนื่องจากเกิดการจลาจล
รัฐธรรมนูญ จึงเห็นควรประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช
2476 และได้ร่างมาเสนอที่ประชุมด้วยแล้ว"¹ พระราชบัญญัติจัดการ ป้องกัน รักษารัฐธรรมนูญ
ได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2476 มีมาตราที่สำคัญ ๆ
2 มาตรา คือ

มาตรา 3 ผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อหรือเพื่อไปประชาชนเสื่อมความ
นิยม หรือหวาดหวั่นต่ออภิวรปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แมการกระทำ
ดังกล่าวมาแล้วจะเป็นเพียงการคบคิดหรือทำความตกลง หรือจะเตรียมการก็ตาม ทานว่า
ผู้นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สามปีจนถึงยี่สิบปี หรือปรับตั้งแต่ 500 บาท จน
ถึง 5,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹ แผนกเก็บ สดร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33/2476 12 ตุลาคม

มาตรา 4 เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าทีกระทรวงมหาดไทย รายงานว่า บุคคลใดกระทำเนกาอื่นจะเป็นเหตุก่อให้เกิดความตามมาตรา 3 ข้างบน ในกระทรวงมหาดไทยสง เรื่องในคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีจะไคแต่งตั้งขึ้นเพื่อไค สนวนวินิจัย ถ้าเห็นว่ามีมูลก็ให้พำความ เห็น เพื่อไคบุคคลนั้นเอยุภายในเขตคที่อนมี กำหนดให้เป็นเวลาไม่เกินสิบปี และไคกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งการให้เป็นไป ตามความเห็นนั้น¹

พระบาทสมเด็จพร ปรกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไคทรงคัตคานการประกาศไคพระราช- บัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ เป็นอยางบึง ขอให้พิจารณาแนวพระราชดำริของพระองค์ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งไคพระราชทานไปยังรัฐบาล ใน พ.ศ.2477 เมื่อเป็นขอคอรองในการ จะไมทรงสละราชสมบัติ ก็ไค

"ขอใคเล็กพระราชนัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ เพราะพระราชนัญญัตินี้มีวิธีการที่ซัดกับ หลัดเสรีภาพในรางกายของประชาชน เช่นบุคคลอาจถูกจับกุมเพราะมีขอหาว่า คิคจะ ทำลายรัฐธรรมนูญ หลังถูกนำตัวขึ้นไคคณะกรรมการที่มีไซศาลพิจารณา และกรรมการนั้น อาจสั่งให้เนรเทศบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ในที่อนมีเขตคจำกัด การกระทำเช่นนี้เป็นการคัต สิทธิของพลเมืองในการที่จะคอสู่ขอหาของเจาหน้าที ถ้ามีเหตุจะคองชำระ ควรชำระ ไคยเปิดเผยในศาลหลวง ให้โอกาสให้จำเลยมีทนายวาความ และคอสู่ความไคเต็มที ไมไซคัตคินกันอยางงุบบึง ซึ่งทำให้เห็นวารัฐบาลอาจจากความยุติธรรม เป็นการกคช อยางรายแรง"²

¹"พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2476," ราชกิจจานุเบกษา 50 (12 พฤศจิกายน 2476) : 630 - 636.

²แถลงการกเรื่องพระบาทสมเด็จพร ปรมินทรมหาปรชาติปก พระปรกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ (พระนคร: โรงพิมพ์พลุโทย, 2478), หน้า 385 - 386.

เมื่อรัฐบาลได้ยืนยันว่า ไม่สามารถพิจารณาตามข้อเรียกร้องของพระองค์ได้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศอย่างแจ่มแจ้งไว้ในประกาศสละราชสมบัติ ลงวันที่ 2 มีนาคม 2477 ว่า

"รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคล ซึ่งถูกหาว่ามีความผิดทางการเมือง ในทางที่ผิด ยุติธรรมของโลก คือไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิ ข้าพเจ้ายังมีอยู่ในมือของข้าพเจ้า"¹

เปรียบเทียบการลงโทษบุคคลโดยใช้อำนาจศาลพิเศษและพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ลงโทษ จะเห็นว่า พระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ เปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารลงโทษบุคคลได้อย่างง่ายดาย กระบวนการในการลงโทษก็คล้ายกัน คือใช้คณะกรรมการในการพิจารณาพิพากษาเหมือนกัน แต่กรรมการศาลพิเศษนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแต่งตั้ง ส่วนกรรมการตามพระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญนั้น คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง และให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการ ส่วนโทษที่จำเลยพึงได้รับจากคำพิพากษาคัดสินจากคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติทั้ง 2 ต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า กรรมการตามพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ มีอำนาจลงโทษได้สถานเบาคือ จำกัดเขตบุคคลได้ไม่เกิน 10 ปี ส่วนกรรมการศาลพิเศษลงโทษบุคคลได้ถึงขั้นประหารชีวิต คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติทั้ง 2 จึงทำหน้าที่เสมือนหนึ่งศาลของฝ่ายบริหาร

ข. ที่มาของการจัดตั้งศาลพิเศษ

เมื่อมีการ เบียดเบียนแสดง ย่อมมีผู้คัดค้าน บุคคลสำคัญ ๆ ในคณะราษฎรได้กระทั่งถึงเรื่องนี้ที่ หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ผู้ก่อตั้งคนสำคัญคณะราษฎร ได้กล่าววว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 441.

คณะราษฎรที่ทำการปฏิวัติ 24 มิถุนายน เปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญยอมมีคานาลบหรือฝ่ายปฏิกริยา (Reactionaries) ชนิดต่าง ๆ ที่ทำการโค่น บุคคลที่ทำการโค่นปฏิวัติจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท อาทิ

1. ผู้ที่เสียประโยชน์จากการ เปลี่ยนระบบดังกล่าวนี้ บางคนที่ไม่อาจปลงตกถึงกฎแห่งความเป็นจริง โค่นพยายามฟื้นฟูระบบเก่าในรูปลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ยกเว้นผู้ที่ปลงตกกฎแห่งความเป็นอนิจจัง ซึ่งเขาพอใจขอสัการะพระปกเกล้าฯ ที่ทรงเสียพระราชอำนาจยิ่งกว่าผู้อื่น และเจ้านายแห่งราชจักรีวงศ์หลายพระองค์ที่เจริญรอยตามพระบุคคลบาทที่ได้พระราชทานอภัยแกราษฎร
2. ผู้ที่มีโอกาสเสียประโยชน์จากการ เปลี่ยนแปลงระบบดังกล่าว แต่เอาร่างกายของตนสวมวิญญาณ ตามहरศนะของพลังเก่า . . .
3. "สวะสังคม" (Social Scum) คือเศษโสถม (Rottenmass) ซึ่งสังคมเก่า ไต่โยนทิ้งไป แต่ตกค้างอยู่ในสังคมใหม่ . . .¹

หลวงพิบูลสงคราม ผู้มีบทบาทสำคัญในคณะราษฎรอีกผู้หนึ่ง ได้กล่าวสุนทรพจน์เนื่องในโอกาสอภิถันจิตสมัย เถลิงศก 2482 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2481 แสดงให้เห็นทัศนคติต่อผู้บริหารรัฐบาลคณะราษฎรว่า

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยพหุมติมหาชนเป็นใหญ่ นั้น ชาวไทยเราเพิ่งได้รับมาเมื่อ 6 ปีนี้เอง แต่การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นสิ เราเป็นมาหลายพันปี เมื่อเช่นนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกหนักใจยิ่งที่จะให้ทุกคนมีความคิดความเห็นเปลี่ยนมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ณ บัดนี้ได้ทั่วกันภายในเวลาเร็ววัน เห็นชัด ๆ เวลานี้ก็มีสิ่งน่าเสียใจเกิดขึ้นแก่ชาติเรา ที่จำต้องปราบปรามผู้ไม่เดินตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งขณะนั้นก็กำลังพิจารณากันอยู่ในศาลพิเศษ ถ้ารัฐบาลไม่สามารถปราบปรามลงไปได้แล้ว ท่านทั้งหลายก็คงได้เห็นผล

¹ ปรีดี พนมยงค์, "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบอบประชาธิปไตย," คำปราศรัยสุนทรพจน์บางเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์ และบางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย (กรุงเทพมหานคร : สหประชาพาณิชย์, 2517), หน้า 114.

ว่า ระบอบประชาธิปไตยอาจคับแคบไปพร้อมกับรัฐบาลเป็นแน่แท้¹

และบทความเรื่องตำราวิจารณ์ข้าราชการระบอบรัฐธรรมนูญของ นายพลตรี ป.พิบูลสงคราม เขียนว่า "การปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ จึงนับว่ามีภัยประจำตัวอยู่อย่างหนึ่งคือ ภัยจาก ผู้ใฝ่สูง คึกมีชอบพยายามจะล้มล้างรัฐธรรมนูญเสีย เปลี่ยนการปกครองให้เป็นอย่างอื่น"²

ทัศนะของผู้นวมในรัฐบาลคณะราษฎรที่มองศัตรูของตน สรุปรวมได้คือ เป็นผู้ของการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย และสถาปนากการปกครองระบอบอื่น (เข้าใจว่า หมายถึงการฟื้นฟูการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) และเป็นผู้เสียประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ทัศนะต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต่อต้านหรือปฏิกริยา "โตการ— อภิวัฒน์" ของคณะราษฎรมากนัก ถ้าพิจารณาถึงความจริงใจต่อการให้ประชาชนส่วนใหญ่ ปกครองตนเอง และความสามารถในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลคณะราษฎรไม่ได้ พิสูจน์ให้เห็นความตั้งใจหรือความสามารถทั้ง 2 ประการ ปรากฏให้เห็นเด่นชัด

ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลคณะราษฎรกลับตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาพิพากษาโทษ หรือใช้วิธีการอื่นควบคู่ คือ เนรเทศไปอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ดังได้กล่าวมาแล้ว

ในความคิดในการปราบปรามศัตรูฝ่ายตรงกันข้ามโดยใช้ศาลพิเศษและการ เนรเทศ บุคคลไปอยู่ในถิ่นทุรกันดาร เป็นที่น่าสนใจว่ารัฐบาลคณะราษฎรได้คิดขึ้นเองหรือนำตัวอย่างมาจากต่างประเทศ

¹ กรมโฆษณาการ, "คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี ในโอกาสจัดพิธีสมโภช เถลิงศก 2482," ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] , หน้า 3.

² หลวงพิบูลสงคราม, "ตำราวิจารณ์ข้าราชการ ระบอบรัฐธรรมนูญ," หนังสือพิมพ์ตำราวิจารณ์ (1 ธันวาคม 2482) : 19.

เฉพาะพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2476 นั้น มีหลักฐาน
 แน่ชัดว่าเป็นความคิดที่รัฐบาลคณะราษฎร ใ้คนนำมาจากต่างประเทศ หลวงประดิษฐมนูธรรม
 ได้เขียนไว้ว่า "พระราชบัญญัตินี้ผู้คิดกันโดยตรง ๆ ถือว่า เราได้เอารูปร่างมาจากกฎหมาย
 ของประเทศที่ได้ออกในสมัยที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ"¹ จึงมีทางสันนิษฐานได้อีก
 ต่อไปว่า พระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งศาลพิเศษ ซึ่งได้ไว้ควบคู่กับพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษา
 รัฐธรรมนูญ คงจะเลียนแบบมาจากประเทศที่เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ค่าย เพราะที่
 ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคณะราษฎร นั้น เมื่อการปฏิวัติใหญ่ ใน ค.ศ.1789
 ได้สำเร็จ ได้มีการจัดตั้งศาลปฏิวัติ (Revolutionary Tribunal) ลงโทษบุคคลเป็นจำนวน
 มาก² และอาจจะเป็นไปได้ที่คณะราษฎรได้เลียนแบบมาใช้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงสละราชสมบัติ เรื่องเดียวกัน, หน้า 284.

² ดู น้ำเงิน บุญเยี่ยม, ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ.1789 - 1914 (กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519), หน้า 131.